

ZESZYT

S
K
O
L
E

2014

MATERIAŁY Z KONKURSU
DOTACYJNEGO
FUNDACJI HARCERSTWA
DRUGIEGO STULECIA

SKOLE 2014

Niniejsza publikacja jest podsumowaniem konkursu dotacyjnego SKOLE Fundacji Harcerstwa Drugiego Stulecia za rok 2014. Zespół Kształceniowy fundacji dokonał wyboru spośród różnych nadesłanych pomysłów kształceniowych i zdecydował się na przedstawienie materiałów, które z jednej strony pokazują różnorodność organizowanych w ramach konkursu projektów, a z drugiej mogą być inspiracją dla zespołów przygotowujących kursy w przyszłości.

Zebrany materiał jest, naszym zdaniem, ilustracją żywotności całego ruchu harcerskiego. Wynika to ze specyfiki samych organizacji harcerskich, rzutującej na podejście do kształcenia, jak i specyfiki adresatów danych zajęć, co często determinuje nie tylko ich treść, ale i formę realizacji. Przy okazji mamy nadzieję, że przedstawiony poniżej zbiór prezentuje dorobek SKOLE i kilkudziesięciu instruktorów uczestniczących w jego realizacji.

Każde zgłoszenie konkursowe SKOLE 2014 zawierało program kursu wraz z przykładowym konspektem zajęć oraz jego budżetem. Na tej podstawie zespół dotacyjny dokonał oceny i wyboru konkretnych kursów, którym przyznano dotację. Cytowane konspekty zostały więc przez samych uczestników konkursu wybrane i nadesłane jako przykładowe w ramach aplikacji konkursowej. Wybraliśmy ze zgłoszonych do konkursu dotacyjnego prac najciekawsze (o tym, co to znaczy, piszemy dalej) i opatrzyliśmy je dodatkowym komentarzem. Mamy nadzieję, że uczestnicy SKOLE wybaczą nam drobną ingerencję redakcyjną w treści oraz usunięcie, czasem bardzo atrakcyjnej, graficznej ich oprawy. Zrobiliśmy to w imię czytelności materiałów oraz z dbałości o czystość i zrozumiałość języka.

Kasia i Andrzej

Konkurs dotacyjny SKOLE organizowany jest przez Fundację Harcerstwa Drugiego Stulecia przy wsparciu Fundacji PZU.

Redakcja: Andrzej Jaworski, Katarzyna Dyba

Współpraca redakcyjna: Jarosław Błoniarz, Marek Frąckowiak

Redakcja techniczna: Małgorzata Chustecka

Opracowanie: Niezależne Wydawnictwo Harcerskie

www.nwh.com.pl

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I

- 6 O potrzebie pisania konspektów
- 9 Jak wybraliśmy materiały
- 11 Patrz krytycznie

CZĘŚĆ II

- 13 Prawo Harcerskie w kontekście współczesnych wyzwań świata
- 17 Elementy i cechy metody
- 24 15 elementów metody skautowej
- 28 Kolonia zuchowa i jej rola w pracy gromady
- 31 Specjalności w drużynie wędrowniczej
- 34 Rajdy krajoznawcze
- 38 Służba
- 41 Podział obowiązków – praca z kadrą
- 43 Ciąg wychowawczy – szczepy HIKARI

- 46 Podstawy planowania
- 51 Ruch skautowy na świecie, podstawowe informacje o WOSM i WAGGS; przynależność do skautingu
- 54 Szkoleniowe inspiracje

CZĘŚĆ III

- 59 Przypisy i źródła materiałów
- 59 Informacja o źródłach konspektów – autorach i kursach
- 68 Lista projektów kształceniowych, które otrzymały dofinansowanie „Skole 2014”

CZĘŚĆ IV

- 73 Dlaczego Skole?
- 76 Fundacja Harcerstwa Drugiego Stulecia

CZĘŚĆ I

O potrzebie pisania konspektów
Jak wybraliśmy materiały
Patrz krytycznie

O POTRZEBIE PISANIA KONSPEKTÓW

Niektórym wydawać by się mogło, że konspekt zajęć kursu to jeden z symboli biurokratyzowania naturalności (i wynikającej z niej spontaniczności) ruchu harcerskiego, skutkujący tyleż heroiczną, co syzyfową, walką z zalewem celulozy, nie przynoszącą przy tym szczególnych korzyści. O jakże pobłądzili ci, którzy tak sądzą!

Ile spośród doskonałych filmów nie zaczęło się spisaniem scenariusza? Ile pysznych książek powstało bez zanotowania ich zarysu? Czy ktoś wybiera się w podróż bez mapy i choćby wstępnego planu? A czy da się zbudować dom bez projektu? Nawet dobra zupa potrzebuje swojego przepisu. Scenariusz, zarys, mapa, plan, projekt lub przepis odnoszą się do końcowego efektu właśnie tak, jak konspekt do treściwych, zapadających w pamięć, zmieniających postawy i rozwijających kompetencje ZAJĘĆ.

A tylko takie zajęcia warto robić!

Celowo nie piszemy tylko: treściwych. Konspekt, oprócz odpowiedzi na pytanie CO chcę przekazać, powinien też powiedzieć JAK to zrobię.

Jeśli więc nie jesteś geniuszem, samorodnym diamentem kształcenia, arcy mistrzem improwizacji, wodzirejem, aktorem i charyzmatycznym oratorem w jednym – pisz konspekty!

Przygotowanie konspektu, oprócz sformułowania celu (i treści) zajęć oraz opisu formy (i przebiegu), ma oczywiście wiele praktycznych zalet, które postaram się krótko wymienić.

Konspekt rozsądnie rozpisany „na minuty” nie tylko pozwoli na weryfikację różnorodności i atrakcyjności form wykorzystywanych w trakcie zajęć oraz realności zmieszczenia całej treści w zadanym czasie, ale pozwoli też na bieżące śledzenie, czy podczas ich prowadzenia nie tracimy nad nimi kontroli.

Treść jednych zajęć koreluje zwykle z innymi zajęciami na kursie – opisanie ich w formie konspektu pozwala na zweryfikowanie, co powinno wcześniej zostać przekazane adresatom, aby mogli w pełni skorzystać

z planowanych zajęć. Równie wartościowe jest opisanie, jakie zajęcia są „następne” – pozwoli to na szczególne zwrócenie uwagi, czy dana treść została przekazana w wystarczającym stopniu.

Konspekt pozwala jednak przede wszystkim na **weryfikację**, czy założona forma zajęć jest adekwatna do poziomu uczestników, samej treści zajęć, technicznych i lokalowych warunków realizacji, pory dnia, pozostałych zajęć kursu itd. Wprawdzie trudno mówić o tym, by „sytuacja kształceniowa” była takim samym polem do realizacji metody harcerskiej, jak zbiórka zastępu, ale błędem byłoby także stwierdzenie, że polem do realizacji metody harcerskiej nie jest.

Dość powiedzieć, że jednym z kluczowych kryteriów oceny projektów w edycji 2014 konkursu SKOLE było to, czy forma i koncepcja kształcenia jest zgodna z metodą harcerską. W harcerstwie wszystko, nawet tak wyjątkowa sytuacja jak kształcenie, powinno działać się zgodnie z maksymą:

forma JEST treścią!

Jest jeszcze jedna korzyść z opracowywania konspektów, chyba niedoceniana w organizacjach harcerskich, które ze względu na swój charakter i dynamikę rozwoju często wymieniają „kadry” (tu: zespoły kształceniowe) – mianowicie **pomoc następcy/zastępcy**.

Zdarza się całkiem często, że awaryjnie zajęcia musi poprowadzić ktoś, kto wprawdzie ma odpowiednią wiedzę i umiejętności, ale musi je zrobić np. za 12 godzin – bo autor zajęć akurat zachorował. Konspekt minimalizuje ryzyko związane z takimi nieprzewidzianymi sytuacjami. Nie mówiąc już nawet o tym, że podobny (w treści lub w formie) kurs będzie organizował inny zespół. Wtedy materiały (dorobek) poprzedników są po prostu skarbem nie do przecenienia!

Co powinno znaleźć się w konspekcie? Nie ma na to prostej odpowiedzi. Czasem warto, aby był bardzo szczegółowy, czasem w zupełności wystarczy kilka punktów skreślonych na jednej kartce. To w dużym stopniu zależy przecież od specyfiki kursu, doświadczenia zespołu, charakteru i celu samych zajęć. No i ostatecznie jest to przecież narzędzie w rękach konkretnych ludzi – powinien więc być „dopasowany” do konkretnej dłoni.

Gdybyśmy mieli opisać co jest kluczowe w konstrukcji konspektu, powiedzielibyśmy, że po pierwsze **CEL** – w formie konkretnych sformułowań, określających co uczestnicy wyniosą z tych zajęć (co będą potrafili, jak zmieni się ich postawa, co będą wiedzieli). Po drugie **TREŚĆ** (tak, to coś innego niż cel) – czyli zapis tego, co jest merytoryczną zawartością zajęć, ich istotą i esencją (opis zawartości naszego przekazu). **FORMA** – to kolejny kluczowy składnik konspektu. Może być opisana skrótowo, odnosząc się tylko do konkretnych części zajęć i charakteru jaki im nadajemy, może też być rozbudowana w mniej lub bardziej szczegółowy opis **PRZEBIEGU** zajęć – będący już dość konkretnym scenariuszem tego, co dzieje się po kolei na zajęciach. Najczęściej odnosi się on do **CZASU** – wszak wszystko, co robimy, jest weń wpisane i nim ograniczone.

Oprócz tych kluczowych części (**CEL/TREŚĆ/FORMA**), jak i tych praktycznych (**PRZEBIEG** i **CZAS**) warto, jeśli jest taka potrzeba, wzbogacić konspekt o dodatkowe elementy. Na wszelkich kursach wyjazdowych, odbywających się w głębokiej głuszy lub w trudnych warunkach polowych, kluczowe okazuje się zapewnienie **POTRZEBNYCH MATERIAŁÓW** i **NIEZBĘDNEGO SPRZĘTU**. Opisanie tego na etapie planowania, pozwoli uniknąć dość kłopotliwych adaptacji liści łośnianu jako kartek papieru, albo strugania naprędce gry planszowej z kory sosnowej.

Wspomnieliśmy już o **KORELACJI Z INNYMI ZAJĘCIAMI**, co przy ograniczonej przyswajalności treści przez uczestników wszelkich kursów może okazać się kluczowe dla skuteczności całego procesu – pozwala unikać powtórzeń i mówienia o czarnej magii („Aaa... to zajęcia z przedwczoraj wynikały z tej psychologii rozwojowej, szkoda że już ich nie pamiętam...”). Wbrew pozorom spisanie tego, kim są **UCZESTNICZY** zajęć (doświadczenie, wiek, ogólny poziom psychofizyczny), znacząco może ułatwić autorowi ich odpowiednie przygotowanie. Podobnie wymienienie skrótowo zastosowanych środków dydaktycznych czyli **OPIS METODY**, pozwoli na odpowiednio wczesną ocenę, czy przypadkiem 50% zajęć nie odbywa się w formie biegu harcerskiego (to takie innowacyjne!) a pozostałe w formie dramy (to takie oddziałujące na emocje!). Zajęcia to nie tylko to, co się zdarzyło przez 45 lub 90 minut, ale czasem także (naprawdę warto!) własna praca uczestnika. W związku z tym można dopisać **ZADANIA DODATKOWE** lub **KONTROLNE** – które nie tylko utrwalają wiedzę i umiejętności, odnoszą je do własnych doświadczeń lub sytuacji kursanta, ale również sprawdzają, na ile byliśmy skuteczni.

A na końcu wskazuję **PODSUMOWANIE**. Tak jest, to właśnie w konspekcie jest odpowiednie miejsce, by wpisać wnioski po realizacji (z myślą o przyszłości, rzecz jasna).

Wszystko, co tylko jest konstruktywną obserwacją dotyczącą samych zajęć, ma dla nas samych, i dla wszystkich korzystających z naszej pracy, bezcenną wartość. Obserwacje dotyczące „dłużenia”, „niezrozumienia polecenia”, „potrzebnych dodatkowych materiałów”, „zbyt obszernej treści” itd., pozwolą następnym razem zrobić zajęcia lepiej. Nie bądźmy sobkami – spisujemy podsumowania!

JAK WYBRALIŚMY MATERIAŁY

Z konieczności prezentujemy tylko część materiałów pochodzących z edycji **SKOLE 2014**. W ich wyborze kierowaliśmy się różnymi kryteriami, choć i od nich zdarzają się odstępstwa (w sytuacji kiedy coś szczególnie zwróciło naszą uwagę).

Generalnie wybór konkretnych konspektów związany był ze spełnieniem następujących warunków:

- ▶ pochodzą z materiałów projektów zgłoszonych na konkurs, które pomyślnie przeszły dwa etapy weryfikacji i ostatecznie zostały zakwalifikowane do dofinansowania;
- ▶ dotyczą zajęć obejmujących szeroko pojęte zagadnienia metodyczne, programowe lub ideowe, specyficznych dla harcerstwa (to, co realnie może być przydatne w kształceniu drużynowych);
- ▶ forma proponowanych zajęć jest zgodna z metodą harcerską;
- ▶ zwróciły naszą uwagę czymś wartościowym (a czasem wyjątkowym), o czym piszemy w komentarzach;
- ▶ jako całościowy zbiór są różnorodne i mogą być inspiracją dla prowadzących kursy.

Dla porządku musimy zaznaczyć, że pozwoliliśmy sobie na graficzne przetworzenie materiałów i konieczne redakcyjne korekty. Czasem opatrujemy materiał niezbędnym wyjaśniającym przypisem. Mamy nadzieję, że te interwencje nie nadwątlą zaufania do nas ze strony autorów konspektów i programów kursowych.

Aby łatwiej było poruszać się po tych nieznanach i intrygujących wodach cudzych pomysłów, wprowadziliśmy oznaczenia części konspektów, które uważamy za kluczowe, w formie prostych ikon.

★ CEL

☰ TREŚĆ

F FORMA

→ PRZEBIEG

Czasem dla lepszego zrozumienia konieczna jest wiedza, kto jest adresem kształcenia, w jakich warunkach się to odbywa itd. Komplet tych informacji (łącznie z danymi dotyczącymi organizatorów) znajdziecie na końcu opracowania. Tak, z rozmysłem ominęliśmy przy konspektach informację o organizatorze (w tym o organizacji harcerskiej). Każdy z nas z jakiejś się wywodzi i czasem spojrzenie na wszystko jak na dorobek całego ruchu harcerskiego przynosi przyjemne niespodzianki, otwiera oczy, cieszy różnorodnością. Miłej lektury!

PATRZ KRYTYCZNIE

Drogi czytelniku, pamiętaj, że wybór konspektów ma, mimo wszystko, charakter subiektywny. Nawet gdy prezentujemy konkretne pomysły, nie oznacza to, że nie mamy zastrzeżeń, lub że skopiowalibyśmy je dosłownie do programu kursu. Nie zawsze też w pełni odpowiadają formule konspektu (zwykle jej nie odpowiadają). Niemniej uważamy je za wartościowy materiał i to właśnie w naszych komentarzach podkreślamy. Nie kopiuj :-).

Patrz krytycznie, ucz i inspiruj się!

CZĘŚĆ II

KONSPEKTY

1

PRAWO HARCERSKIE W KONTEKŚCIE WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ ŚWIATA

CELE ZAJĘĆ:

1. Analiza wyzwań, przed którymi stoi współczesne harcerstwo oraz określenie, w jakim stopniu i w jaki sposób Organizacja stawia im czoła.
2. Opracowanie konkretnych pomysłów na rozwiązanie w/w problemów*.
3. Stworzenie materiału dla odpowiedniej komisji Rady Naczelnej (rekomendacje do wytycznych do programu wychowawczego Organizacji)*.
4. Zmierzenie się z wyczynem fizycznym.
5. Doskonalenie umiejętności pracy zespołowej pod presją czasu.

CZAS TRWANIA ZAJĘĆ: 8,5 h – gra, 1 h – podsumowanie.

Zajęcia w strojach sportowych + koszulkach kursowych;
punkt w Sejmie – mundury

MATERIAŁY DO ZAJĘĆ:

● rowery, zapinki do rowerów x40 ● gps x8 ● mapy Warszawy z zaznaczonymi punktami i godzinami x8 ● zasady gry x8 ● nagroda dla najlepszego zastępu: książki ● materiały na punkty merytoryczne – spisane w oddzielnych konspektach

TREŚĆ ZAJĘĆ:

Zajęcia realizowane w formie gry składają się z czterech punktów merytorycznych inspirowanych punktami Prawa Harcerskiego. Na każdym z nich uczestnicy dokonują diagnozy wyzwań stojących przed harcerstwem i opracowują pomysły na rozwiązania różnych problemów społecznych.

Harcerz postępuje po rycersku – czyli jak być współczesnym, nie-błędnym rycerzem?

Harcerz sumiennie spełnia swoje obowiązki wynikające z Przynależenia harcerskiego – czyli czym jest nowoczesny patriotyzm?

Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych – czyli jak we współczesnym świecie zachować higienę ciała i ducha?

Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim – czyli jak wychowywać do wrażliwości ba potrzeby drugiego człowieka? Punkt ma formułę służby w schronisku dla bezdomnych. Uczestnicy wykonują różne prace (m.in. zajęcia dla dyżurnych z podstaw pierwszej pomocy, indywidualną naukę podstaw obsługi komputera, pomoc w kuchni i jadłodajni). W ramach podsumowania analizują rolę służby w harcerskim programie i opracowują pomysły na to, jak uczynić z niej narzędzie wychowawcze.

Struktura punktów:

- ▶ ok. 30 min. – zapoznanie z problemem poprzez spotkanie z ciekawą osobą, odwiedzenie inspirującego miejsca, udział w symulacji itp. (w przypadku służby – ta część trwa 1,5-2 h)
- ▶ ok. 30 min. – dyskusja i wypracowanie materiału merytorycznego

ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNE GRY:

F

- ▶ W grze bierze udział osiem 5-osobowych zastępów.
- ▶ Zastępy poruszają się na rowerach.
- ▶ Zastępy nie mogą się rozdzielać. Nie mogą również poruszać się innymi środkami transportu niż rower.
- ▶ Gra składa się z czterech punktów merytorycznych oraz przejazdów między nimi.
- ▶ Punkty merytoryczne trwają 1 godzinę (wyjątek: punkt z służbą – 2,5 h).
- ▶ Przejazdy między punktami trwają 30 min. W środku dnia każdy zastęp ma dłuższe okno czasowe pomiędzy punktami (1h) na zjedzenie obiadu - dostają 15 zł, na mapie mają zaznaczone miejsca taniej gastronomii.

- ▶ Zastępy otrzymują mapy gry w piątek wieczorem (po kominku). Planują trasę przejazdu tak, aby stawić się na punktach merytorycznych o wyznaczonych godzinach.
- ▶ Dodatkowe punkty zastęp może zdobyć za:
  - długość trasy (weryfikowana na końcu gry na podst. odczytów z gps),
  - przejechanie zaznaczonych na mapie odcinków specjalnych (weryfikacja jw.) – będą to ciekawe lub wymagające fragmenty trasy.
- ▶ Punktacja gry obejmuje rowery oraz punkty merytoryczne.

HARMONOGRAM GRY:

	Z1	Z2	Z3	Z4	Z5	Z6	Z7	Z8
8:00-8:30	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd
8:30-9:00	służba	rycerski	czysty	patriota	służba	czysty	patriota	rycerski
9:00-9:30	służba	rycerski	czysty	patriota	służba	czysty	patriota	rycerski
9:30-10:00	służba	przejazd	przejazd	przejazd	służba	przejazd	przejazd	przejazd
10:00-10:30	służba	służba	rycerski	czysty	służba	służba	rycerski	czysty
10:30-11:00	służba	służba	rycerski	czysty	służba	służba	rycerski	czysty
11:00-11:30	przejazd	służba	przejazd	przejazd	przejazd	służba	przejazd	przejazd
11:30-12:00	patriota	służba	służba	rycerski	rycerski	służba	służba	patriota
12:00-12:30	patriota	służba	służba	rycerski	rycerski	służba	służba	patriota
12:30-13:00	przejazd	przejazd	służba	przejazd	przejazd	przejazd	służba	przejazd
13:00-13:30	przejazd	przejazd	służba	przejazd	przejazd	przejazd	służba	przejazd
13:30-14:00	czysty	patriota	służba	służba	czysty	patriota	służba	służba
14:00-14:30	czysty	patriota	przejazd	służba	czysty	patriota	przejazd	służba
14:30-15:00	przejazd	przejazd	przejazd	służba	przejazd	przejazd	przejazd	służba
15:00-15:30	rycerski	czysty	patriota	służba	patriota	rycerski	czysty	służba
15:30-16:00	rycerski	czysty	patriota	służba	patriota	rycerski	czysty	służba
16:00-16:30	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd	przejazd
16:30-17:00	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.
17:00-17:30	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.	podsum.

Podawanie trudnych treści w atrakcyjnej formie jest wielką sztuką. Zdarza się, że w imię źle rozumianej „fajności” treść ginie pod grubą warstwą formalnych fajerwerków. Częściej jeszcze zdarza się jednak, że dla treści, które wymagają intensywnej wymiany myśli, dobierane są formy mniej lub bardziej „nasiadowe” i dla odmiany materiał staje się dla uczestników nieprzyswajalny. Autorzy powyższego konspektu umiejętnie i ciekawie zastosowali przemienność form. Ważne i trudne do dyskusowania zagadnienia ideowe połączyli z atrakcyjną i prostą w swych założeniach grą. Dzieląc uczestników na małe „zespoły” nie tylko podnieśli efektywność dydaktyczną samych zajęć, ale stworzyli okazję do ciekawego podsumowania, konfrontującego wypracowane wcześniej materiały i spojrzenia poszczególnych zespołów. Można wierzyć, że materiały opracowane przez uczestników i organizatorów zajęć rzeczywiście będą miały wartość dla odpowiedniej komisji Rady Naczelnej.

* Kurs jest przeznaczony dla starszych instruktorów, mających już doświadczenie w pracy wychowawczej.

CEL ZAJĘĆ:

Zapoznanie się z elementami i cechami metody harcerskiej. A także ukazanie roli i znaczenia harcerskiego systemu wychowawczego w kontekście wychowania dzieci i młodzieży.

ZAMIERZENIA CZYLI PO ZAJĘCIACH UCZESTNIK BĘDZIE...

- A. Znał główne założenia poszczególnych metodyk harcerskich dla różnych grup wiekowych.
- B. Znał elementy metody harcerskiej i umiał wykorzystać ją w działaniu.
- C. Wiedział czym cechuje się metoda.
- D. Znał rozwój psychofizyczny dzieci.
- E. Potrafił przełożyć go na pracę metodą harcerską na poszczególnych etapach tego rozwoju.
- F. Umiał określić zastosowanie poszczególnych instrumentów metodycznych.
- G. Rozumiał znaczenie ciągu wychowawczego w procesie wychowawczym Organizacji.
- H. Wiedział jak praca w szczepach wspiera funkcjonowanie ciągu wychowawczego.
- I. Wiedział jak metoda harcerska przekłada się na codzienną pracę.
- J. Rozumiał znaczenie wychowania duchowego w kształtowaniu systemu wartości wśród dzieci i młodzieży.

FORMA ZAJĘĆ:

F

Zajęcia odbywać się będą w formie rajdu rowerowego.

TERMIN: 25 lipca 2014 r.

CZAS: 11.5 h

POTRZEBNE MATERIAŁY:

- długopisy ● kartki ● małe karteczki kolorowe ● taśma klejąca ● balony
- 4 wędkę ● woreczki małe strunowe ● haczyki ● kulki metalowe ● rurki cienkie metalowe ● żyłka ● markery kolorowe ● 4 lornetki

LP.	ZAMIERZENIE	TREŚCI	ZAMIERZENIA	CZAS
1.	C, D	Przed zajęciami z harcerskiego systemu wychowawczego odbędą się warsztaty ze specjalistą pedagogiem rozwój psychofizyczny dzieci i młodzieży.	Uczestnik będzie znał rozwój psychofizyczny dzieci – potrafił przełożyć go na pracę metodą harcerską na poszczególnych etapach tego rozwoju.	120 min.

LP.	ZAMIERZENIE	METODY SZKOLENIOWE	PRZEBIEG ZAJĘĆ	CZAS
1.	B	Wprowadzenie do tematu	Zastępy dostają mapę trasy, tak żeby każdy mógł się zapoznać jaki jest cel podróży i którejdy będzie przebiegać szlak turystyczny. Uczestnicy dowiadują się od prowadzącego jaki jest temat zajęć oraz jak będą one wstępnie wyglądać. Naszym zadaniem jest pokonać 16 km wykonując po drodze różne zadania, które napotkamy na trasie. Tak, żeby mieli świadomość celu.	10 min.
2.	B, C	Zabawa	Przed wspólnym wyruszeniem, na kamizelkach odblaskowych z tyłu każdy uczestnik będzie miał przyklejoną kartkę z daną literką. Każdy zastęp na innym kolorze. Zadaniem w trakcie jazdy jest złożenie literek w jeden wyraz. Wyrazy to cechy metody harcerskiej: dobrowolność, naturalność, wzajemność oddziaływań, indywidualność. Dodatkowo w trakcie tego etapu rajdu dwóch uczestników będzie miało specjalne zadanie: 1. Podczas jazdy rowerem musi pozytywnie motywować uczestników, by się nie zniechęcali.	45 min.

LP.	ZAMIERZENIE	METODY SZKOLENIOWE	PRZEBIEG ZAJĘĆ	CZAS
			2. Podczas jazdy rowerem musi marudzić i zniechęć. Ten odcinek trasy jest szlakiem turystycznym bardzo bezpiecznym, rzadko uczęszczanym więc można pozwolić na lekką swobodę w trakcie jazdy.	
3.	B, C	Gra	Pierwszy przystanek na polanie. Na początku jest sprawdzenie, czy kursanci odszyfrowali swoje słowa. Następnie uczestnicy otrzymują mapę terenu, na której zaznaczone jest niewidzianym mazakiem cztery punkty, które muszą odnaleźć w tym miejscu i wykonać powierzone tam zadania. Trudność polega na tym, żeby odczytać mapę, narysowaną niewidzianym mazakiem – należy ją za pomocą świeczki podświetlić od spodu. Uczestnicy mają 2 minuty na wykonanie zadanie, czyli muszą zapamiętać te punkty i następnie je odnaleźć. Każdy zastęp ma inne punkty (po to żeby się nie zdublowali w takcie wykonywania zajęć). Wykonanie zadań może odbywać się w sposób dowolny, ale w określonym czasie. Zadania nawiązują do cech metody, które mieli do odszyfrowania na kartkach. DOBROWOLNOŚĆ: Do wykonania są dwa zadania: pierwsze, to wypicie skoku z całej cytryny, drugie zadanie to zgaszenie świeczki palcami. Zadanie wykonują tylko te osoby, które są chętne. WZAJEMNOŚĆ ODZIAŁYWAŃ: Zadaniem grupy jest wykonanie z materiałów (kulki metalowe, rurki, żyłki) wahadła Newtona. Dodatkowo zdaniem grupy jest opracowanie idealne j zasady / reguły na czym polega wzajemność oddziaływań w grupie. NATURALNOŚĆ: Zadaniem zastępu jest popatrzyć w niebo i wspólnie za pomocą wyobraźni ułożyć krótką bajkę z „obłoków” które widza, ale dopowiadając jeden po drugim. Np. pierwsza osoba mówi: widzę obłok, który wygląda jak mała słodka owieczka – druga osoba: ta owieczka nie jest sama, ponieważ jest na wielkie j zielonej łące z innymi zwierzątkami itd. (bajka będzie się składać z tyłu zdań, ilu jest członków zastępu). INDYWIDUALNOŚĆ: Zastęp musi stworzyć wspólne zdjęcie w sposób dowolny na którym będą ujęci wszyscy członkowie przedstawiający	40 min.

LP.	ZAMIERZENIE	METODY SZKOLENIOWE	PRZEBIEG ZAJĘĆ	CZAS
			każdy swoją cechą indywidualną w tej grupie. Można te cechę narysować, pokazać itd.	
		Wykład	<p>Po wykonaniu zadań zostają one omówione. Następnie omawiane są pozostałe elementy:</p> <p>POZYTYWNOŚĆ: Na podstawie zadania specjalnego, które mieli do wykonania dwaj uczestnicy z motywowaniem i zniechęcaniem do działania. Ten przykład ma zadanie ukazać jak ważna jest pozytywność w naszym działaniu w naszej pracy.</p> <p>ŚWIADOMOŚĆ CELEÓW: Przypomnienie wstępu do zajęć z mapą i dokładnym wyjaśnieniem zasad gry i dzisiejszego dnia.</p> <p>POŚREDNIOŚĆ: Zadaniem zastępu jest przygotowanie, by w czasie jazdy rowem nauczyć czegoś praktycznego i wykonalnego w taki sposób, by inne osoby nie spostrzegły, że są czegoś nauczone np. „nauczę was gwizdać lub śpiewać piosenkę”, tylko na leży wykonać to w taki sposób, że jak zaczną wykonywać daną czynność, to wzbudzą zainteresowanie innych.</p>	
4.	B, C	Zadanie grupowe	Następnie wyruszamy na kolejny punkt; podczas drogi zastępy będą wykonywać powierzone wcześniej zdania.	40 min.
5.	B, C	„Uczenie w działaniu”	<p>Drugi przystanek na polanie. Podczas tych zajęć zastępy wezmą udział w dwóch quizach na czas „Polowanie na wychowanie”.</p> <p>Na początku zajęć zastępy będą miały za pomocą wędki wyłowić ze strumyka „rybki”. Rybkami są ukryte w woreczkach foliowych kartki z zasadami - aspektami harcerskiego systemu wychowania (np. zasady harcerskiego wychowania, rozwój intelektualny, rozwój społeczny”. Następnie, po odpowiednim pogrupowaniu odbędzie się dyskusja o harcerskim systemie wychowania i wszystkich jego aspektach. Kolejnym etapem zajęć będzie poznanie elementów metody.</p> <p>Na drzewie w odległości 20 metrów będą zawieszony karty z elementami metody (prawo i przyrzeczenie, uczenie przez działanie, system małych grup itd.). Zadaniem każdego zastępu będzie odszyfrowanie słów za pomocą lornetki. Ale żeby nie było to takie proste, przez lornetę należy patrzeć na odwrót. Zadanie jest na czas. Następnie omówimy wszystkie elementy.</p>	50 min.

LP.	ZAMIERZENIE	METODY SZKOLENIOWE	PRZEBIEG ZAJĘĆ	CZAS
		Dyskusja łańcuchowa	Na podsumowanie tych zajęć jest dyskusja łańcuchowa, podczas której każdy wypowiada się o tym, czym jest metoda harcerska, ale uczestnik zabawy nie może powtórzyć już użytych wcześniej słów przez poprzedników zabawy.	
		Zadanie indywidualne	Następnie wyruszamy na kolejny punkt, podczas jazdy każdy będzie uczestnik będzie miał za zadanie przypomnieć sobie co lubił najbardziej robić w wieku 8 -10 -13 -16 lat.	25 min.
6.		Obiad	Trzeci przystanek na polanie. Obiad zostanie dowieziony na polanę.	60 min.
7.	A, B, C, E	„Uczenie w działaniu”	Na początku podsumowujemy zadanie indywidualne. Na czterech arkuszach wypisujemy te zabawy, w które lubiliśmy się bawić w wieku 8 -10 -13 -16 lat. Następnie zastępy dostają kartki z nazwami poszczególnych grup wiekowych, ich cechami i elementami metody. Ich zadaniem jest uzupełnienie planszy. Po czym omawiamy każdą grupę. Potem każdy zastęp ma za zadanie przygotować jedną grę / zabawę ukazującą uczenie w działaniu dla poszczególnej grupy wiekowej.	120 min.
		Warsztat	Następnie zastępy losują koperty, a w nich znajdują opisy instrumentów metodycznych poszczególnych grup wiekowych. Zadaniem zastępu jest przekazanie w formie reklamy jakie są instrumenty metodyczne w danej grupie wiekowej oraz dlaczego należy z nimi pracować. Na podsumowanie zajęć tworzymy bank pomysłów jak należy pracować z instrumentami gromadzie/drużynie	
8.	G, H	Zadanie grupowe	Następnie wyruszamy na kolejny punkt, podczas drogi zadaniem uczestników jest przeprowadzenie rozmowy: Jakie korzyści płyną z pracy w szczepie?	30 min.
9.	F, G, H, I	Dyskusja	Czwarty przystanek na polanie (baza w Zaborówcu). Na początku zajęć jest podsumowanie zadania grupowego w formie dyskusji: Jakie korzyści płyną z pracy w szczepie?	90 min.
		Gra	Następnie każdy zastęp dostaje opis hipotetycznego szczepu. Potem wspólnie analizują jakie muszą zastosować instrumenty metodyczne, żeby podnieść kondycję swojego szczepu. Po czym przystępują do wykupienia odpowiednich instrumentów metodycznych w różnych pionach.	

LP.	ZAMIERZENIE	METODY SZKOLENIOWE	PRZEBIEG ZAJĘĆ	CZAS
			Jednak zasady wykupywania są określone: – na planszy znajdują się po dwa instrumenty metodyczne dla każdego pionu. Wykupić można je po strzeleniu lotką do tarczy. Każdy zastęp ma jeden rzut w rundzie (rund jest 6). Ten zastęp, który trafił 10 lub jest jej najbliższy, ma pierwszeństwo wyboru potrzebnego instrumentu metodycznego, by poprawić kondycję szczepu (w przypadku gdy są takie same strzały, przywidziana jest dogrywa, żeby wyłonić w każdej rundzie zwycięzcę)	
		Burza mózgów	Po grze jest omówienie poszczególnych szczepów. Co chcieli osiągnąć, jakie instrumenty wykorzystali, a jakich im brakuje żeby uzyskać dobry poziom pracy potencjalnych szczepów.	
		Zabawa	Na posumowanie zajęć jest zabawa: Dlaczego warto pracować szczepami. Zastępy siedzą placami do siebie. Na środku jest jeden duży papier. Każdy zastęp ma inny kolor mazaka. Ich zadaniem jest wypisać jak najwięcej plusów w czasie 3 minut. Zasady są takie, że zastępy nie mogą się ze sobą komunikować i nie mogą na kartce powielać swoich pomysłów. Uczestnik zabawy może ruszyć ze swoim pomysłem dopiero gdy dostanie do dłoni mazak od swojego kolegi z zastępu. Po zabawie wspólnie omawiamy dlaczego warto pracować z zastępami.	
10.		Kolacja	-	60 min.
11.	A, B, C, D, I	Ćwiczenie	Na podsumowanie całego dnia z metodą harcerską odbędzie się gra.	60 min.
			Drużyna zostanie podzielona na dwie grupy. Ich zadaniem będzie rozegrać ze sobą 30-minutowy mecz na boisku do siatkówki. Jednak grać będą balonami napełnionymi wodą. W momencie, gdy któryś uczestnik zostanie zбитy, musi zejść z boiska i podbiec do zawieszonyj planszy i uzupełnić znajdujący się na niej diagram, na który składają się elementy i cechy metody harcerskiej oraz instrumenty metodyczne w poszczególnych grupach wiekowych. Wygrywa ta drużyna, która będzie miała najmniej uzupełniony diagram.	
		Podsumowanie zajęć	Na koniec dla przypomnienia omówimy ten diagram.	

LP.	ZAMIERZENIE	TREŚCI	ZAMIERZENIA	CZAS
	F, J	Podsumowanie dnia: Ognisko z wędrownikami z Zaborówca. Wychowanie religijne w każdej grupie wiekowej – czy te wartości są ważne w dzisiejszym świecie.	Zyskanie lub umocnienie argumentów, które możemy wykorzystać w rozmowie lub pracy wychowawczej w naszych środowiskach. Uczestnik będzie... – umiał wypowiedzieć się w sposób swobodny na tematy trudne i ważne w życiu Związku.	90 min.

Dużo trudności sprawia organizacja zajęć „dydaktycznych” w czasie kursów wędrownych.* Oczywiście, oprócz problemów o charakterze organizacyjnym (np. transport materiałów czy kaprysy pogody) dochodzą problemy związane z adaptacją samej formy zajęć do możliwości obozu wędrownego i jej adekwatności do przekazywanych treści. Dobrym pomysłem, choć niełatwym w realizacji, jest znalezienie równowagi pomiędzy samą „wędrownką” a „zajęciami kształceniowymi”. Piszemy to w cudzysłowach, ponieważ w dobrze zaplanowanym kursie wędrownym nie da się nigdy jednoznacznie oddzielić obu elementów, a chodzi raczej o nasycenie jednego drugim. W tym wypadku autorzy proponują ciekawą koncepcję zajęć w formie krótkiej wycieczki rowerowej, podzielonej na etapy i przeplecionej innymi zajęciami. Trudno nazwać to już „kursem wędrownym”, ale z pewnością ilustruje to jeden ze sposobów realizacji zajęć na podobnych kursach.

* Kurs z którego pochodzi konspekt składał się z dwóch części – stałej i wędrownej w formie rajdu rowerowego.

CZAS TRWANIA: 1 h 30 min

POTRZEBNE MATERIAŁY:

Plakat / tablica do zapisania 15 elementów • marker

KRÓTKI OPIS KONFERENCJI

Konferencja ma na celu zapoznanie uczestniczek z 15 elementami (5 celów, 5 motorów i 5 wymiarów) i wyjaśnienie jakie one mają zastosowanie w życiu harcerskim każdej z gałęzi [grupy wiekowej – przyp. red.].

PLAN PRZEBIEGU

1. Wprowadzenie (pytanie czy wiedzą co to jest, wymienienie sobie wszystkich 15 elementów); zapoznanie z celem konferencji.
2. 5 celów – omówienie, dyskusja.
3. 5 motorów – omówienie, dyskusja.
4. 5 wymiarów – omówienie, dyskusja.
5. Podsumowanie, ogólna rola świadomości istnienia tych aspektów w pracy szefowej. *

OPIS SZCZEGÓŁOWY

Baden Powell chciał wyeliminować wady społeczeństwa... Dla niego ważna była edukacja. Dlatego stworzył metodę skautową. Nie ma metody wilczkowej, harcerskiej etc. Metoda jest jedna, natomiast do każdej gałęzi dostosowujemy narzędzia i środki metodyczne.

W naszej metodzie znajduje się 5 celów, 5 motorów oraz 5 wymiarów.

5 CELÓW

Zmysł praktyczny – dziecko potrzebuje animowania zajęć, lepiej zapamiętuje poprzez obrazy, dźwięk. Ciekawie przedstawiony temat bardziej zapada w pamięć niż sucha teoria. To bycie twórczym, nauka samodzielności, możliwości rozwoju poprzez pobudzanie wyobraźni i zmysłu estetyki.

Służba – miłość dziecka do drugiego człowieka. Szefowa powinna być sługą, na podobieństwo Jezusa. Bycie szefem to służba – której uczymy dzieci poprzez przykład i radość z tego, co robimy. Nie jest to wykonywanie władzy – jesteśmy kanatem, a nie hetmanem. W gałęzi żółtej nauczamy dzieci służby poprzez codzienny dobry uczynek. Musimy być dla nich dobrym przykładem. Także robienie czegoś za karę albo dla służby musi być przez dzieci rozróżniane. Nie służymy dla przyjemności, czerpiemy przyjemność ze służby. Pamiętamy, że służba nie wymaga zapłaty. Służba w gałęzi wilczków to skarb gromady. W gałęzi harcerek to konkretne funkcje, natomiast w gałęzi szefów to całe moje życie.

Charakter – jest to całość moralna i psychologiczna, która tworzy całego człowieka. Formacja charakteru w miłości – ze wszystkich sił! Akela [tu: drużynowa wilczków – przyp. red.] uczy moralności, bo wilczki potrzebują prowadzenia. Cechy charakteru u dzieci muszą być rozwijane przez zadania, spotkania, gry i zabawy. Dziecko w wieku 8 – 12 ma charakter egocentryczny, więc najważniejsze jest nauczyć go zmysłu otwierania się na innych.

Bóg – dzieci potrzebują także formacji duchowej, zajęcia takie jak Spotkanie ze Słowem Bożym, czy wspólne msze św. oraz modlitwa, dają najmłodszym poczucie obecności Pana Boga. Dziecko jest bardzo wrażliwe na to, co się mu mówi o Bogu, łatwo jest mu zwątpić, dlatego też Akela powinna być w stałym kontakcie z duszpasterzem, jednak to szefowa gromady ma uczyć wilczki bycia dobrym chrześcijaninem – przez przykład przede wszystkim.

Zdrowie – tutaj zawiera się całość gier, zabaw... Każda aktywność fizyczna to kolejny krok do dbania o prawidłowy rozwój fizyczny dziecka. Jednak gry i zabawy to nie jedyny aspekt tego celu. Ważne jest także dbanie o prawidłowy ubiór dziecka podczas spotkań i wyjazdów, o bezpieczeństwo i zdrowe odżywianie. Dzięki takim zachowaniom i regułom wilczki łatwiej zapamiętują cenne zasady i same po pewnym czasie zaczynają dbać o siebie.

5 MOTORÓW

Działanie – obecne jest we wszystkim, co robimy. Jest potrzebne do rozwoju dziecka, które poprzez brak zajęć i działania najwyczejniej się nudzi. Brak działania prowadzi do wykonywania przez dzieci kompletnie niepotrzebnych akcji i zajmowanie się nie tym co trzeba.

Odpowiedzialność – uczymy się odpowiadania za swoje czyny; poprzez zlecone zadania i konkretne terminy dziecko uczy się przestrzegania zasad i poczucia odpowiedzialności przed całą gromadą i Akelą. Później będzie to miało odzwierciedlenie w życiu.

Rady – w żółtej gałęzi mamy różne rodzaje rad. Skąta Narady, Rada Gromady, Rada Akeli. Każda z nich ma na celu rozwinięcie u dzieci innych cech i czynności, pobudzenie ich do aktywności społecznej etc.

Zainteresowanie – przy tym motorze ważne jest poznanie dziecka, działania na wyobraźnię członków gromady, dawanie im poczucia, że jest się tu dla nich. W tym wieku wilczki żyją w terażniejszości, ważne jest dla nich tu i teraz. Trzeba o tym pamiętać.

System zastępowy – w gałęzi żółtej jest to szczęśliwa rodzina, która razem przeżywa wspaniałe chwile, ma zbiórki... Szóstki to nie zastępy – to bardzo ważne. Jednocześnie są szóstkowe, które w przyszłości, po doświadczeniu opieki nad szóstkami, mogą zostać zastępowymi, co oczywiście nie przekreśla innych wilczków w obsadzeniu takich funkcji.

5 WYMIARÓW

Jednostka – uporządkowanie, kształtowanie umiejętności współpracy. Jest to także miejsce aplikowania 5 celów, narzędzie do rozwijania dzieci. To określenie pewnych ram, obszaru pracy, a także pewne normy i porządek.

Natura i obóz (leśna szkoła wychowania obywatelskiego) – powrót do wspólnoty naturalnej, odkrywanie w przyrodzie Pana Boga, obserwacja, zadziwienie, służba. Dziecko uczy się radzenia sobie samemu, w lesie, gdzie nie ma wygód cywilizacyjnych. Natura uczy zgody, pokory, prostoty, uczy poczucia estetyki, porusza wyobraźnię (wilczkom w lesie łatwiej wyobrazić sobie Dżunglę).

Patriotyzm – dzieci uczymy lojalności, poświęcenia, służby innym. Patriotyzm to także służba Bogu, dbanie o dobro Ojczyzny, zachowywanie tradycji, kultura wychowania, przestrzeganie prawa i dbanie o własny rozwój. Wychowanie obywatelskie to także nauka o szacunku – do kraju, rodziców, symboli narodowych i samego siebie.

Prawo (reguła) – wilczki potrzebują zasad. Kieruje nimi Prawo Wilczka i Prawo Gromady. Prawa są po to, by spajać grupę, by wszyscy byli równi, są to określenia obowiązków i praw każdej osoby. Bez zasad grupa nie może funkcjonować. Reguła to kształtowanie osobowości, honoru, lojalności, postrzegania różnic.

Zaangażowanie – obiecywane przez wilczka w składanej obietnicy wilczka, realizowane poprzez hasło „Ze wszystkich sił!”. Ten wymiar wymaga także odpowiedniego zrozumienia przez dziecko. Nie jest to przymus a wyrażanie chęci.

W pracy szefowej powyższe elementy są bardzo istotne, ze względu na zrozumienie tego, czym żyjemy w skautingu i jakie narzędzia wykorzystujemy do wychowywania naszych podopiecznych. Prawidłowe zrozumienie 15 elementów pozwala na pełne wejście w wartości, jakimi się kierujemy i żyć tym, czego uczymy wilczki.

Każda szefowa powinna znać na pamięć 15 elementów i się nimi posługiwać.

Fundamentalne znaczenie dla każdej wspólnoty (lub organizacji) mają symbole tożsamości. Dla ruchu skautowego tym, wokół czego zbudowana jest jego tożsamość, są idea i metoda harcerska. Głównym ich źródłem, nie licząc doświadczeń własnych, są (jeśli się dobrze nad tym zastanowić) tzw. „przekazy ustne”. I o ile ich zasięg oddziaływania jest ogromny (bo jak wiadomo wieść gminna rozchodzi się lotem błyskawicy), o tyle mają skłonność do ulegania przeinaczeniom, padania ofiarą nadmiernych skrótów lub nawet zmieniania faktów... Tym większe znaczenie ma dla instruktoerek i instruktorów biorących się za kształcenie dobre uporządkowanie we własnej głowie tego co chce się powiedzieć na zajęciach. Najlepszą metodą jest po prostu szczegółowe spisanie treści zajęć które należy przekazać. Właśnie bez skrótów, bez uproszczeń, z uwzględnieniem wszystkich niuansów. Powyższy konspekt jest wręcz modelowy jeśli o to chodzi – treść „do przekazania” jest szczegółowo i precyzyjnie opisana. To fragment podręcznika i artykuł metodyczny w jednym.

Czytelnicy zapewne zwrócili uwagę na właściwie pominiętą formę zajęć (lub wynikającą z niego raczej „wykładową – dyskusyjną” formułę). Nie wchodząc w ocenę powyższego konspektu warto nadmienić jedynie, że różne organizacje harcerskie posługują się własnymi standardami i w przypadku organizacji z jakiej pochodzi powyższy materiał akceptowalne jest pomijanie szczegółowego opisu formy przy każdych zajęciach kursowych (w ich konspektach).

CEL ZAJĘĆ:

1. Uświadomienie roli kolonii zuchowej w pracy gromady i rozwoju zucha.
2. Uświadomienie zasad tworzenia programu kolonii zuchowej.
3. Uwrażliwienie na kwestie organizacyjne i problemy, które można napotkać podczas kolonii.

ZAMIERZENIA, CZYLI PO ZAJĘCIACH UCZESTNIK BĘDZIE:

- A. Znał rolę kolonii jako kontynuacji pracy gromady.
- B. Potrafił ułożyć zajęcia dostosowane do tematyki kolonii zuchowej.
- C. Znał rolę kolonii w rozwoju zucha.
- D. Wiedział, jak zorganizować kolonię zuchową.
- E. Wiedział, jakich problemów może się spodziewać na kolonii i potrafił je rozwiązać.

TREŚCI:

Metodyka zuchowa: stale doskonalony i stymulujący program; rola kolonii w pracy gromady.

GODZINY ZAJĘĆ: 1,5 h / sobota, blok IV

ZAPOTRZEBOWANIE NA MATERIAŁY:

Kolorowe karteczki • nagrody dla uczestników • kserokopie • śpiewniki, • sylwetka zucha na szarym papierze • przykładowe harmonogramy kolonii zuchowych

LP.	ZAMIERZENIE	METODY SZKOLENIOWE	PRZEBIEG ZAJĘĆ	CZAS
1	A	Powitanie	Przedstawienie się, wyjaśnienie tematyki zajęć, zapoznanie	5 min.
2	A, C	Burza mózgów	Po co nam kolonia zuchowa? – przyklejanie karteczek w formie słoneczka	5 min.
3	B, D	Plan kolonii - dyskusja	Omówienie planowania całej kolonii i samej konstrukcji planu pracy (aktywność dzieci, waga i dobór cykli sprawnościowych itp.) – Kolonijne ABC	15 min.
4	B, D	Praca w parach	W parach uczestnicy próbują stworzyć plan trzech dni kolonii zuchowej dostosowany do fabuły kolonii zuchowej, przy której stacjonuje kurs.*	20 min.
5		Omówienie	Konfrontacja i omówienie stworzonych planów. Porównanie właściwego planu pracy kolonii zuchowej z pomysłami uczestników, następnie dyskusja na temat trafności wypracowanych materiałów.	10 min.
6		Piosenka	Piosenka „Hej, ho! Żagle staw!”	5 min.
7	E, D	Rozmowa z gościem	Rozmowa z komendantem kolonii zuchowej na temat sytuacji intymnych, napotkanych podczas kolonii, a także dokumentów potrzebnych do jej przeprowadzenia.	15 min.
8	C	Rola kolonii w rozwoju zucha - warsztat	Na podstawie rozwoju psychofizycznego dziecka, doklejamy do poszczególnych części ciała narysowanego zucha umiejętności jakie wykształca kolonia zuchowa u dzieci.	5 min.
9		Podsumowanie	Podsumowanie uczestników, najaktywniejsze osoby dostają nagrody.	5 min.

Organizatorom kursów instruktorskich zdarza się operować „teoretycznymi modelami” służącymi jako materiał do pracy warsztatowej lub ilustrującymi przedstawiane kwestie. W przypadku instruktorów dojrzałych wiekiem i doświadczeniem może stanowić to swego rodzaju intelektualną rozrywkę i służyć skupieniu uwagi na zagadnieniach kluczowych z punktu widzenia celów kształcenia. W przypadku dziewcząt i chłopców dopiero wkraczających na

ścieżkę wychowawcy harcerskiego, staje się to jednak nader często przeszkodą dla zrozumienia treści lub utrudnia wykorzystanie doświadczeń kursowych w przyszłej pracy instruktorskiej. Jak zatem zminimalizować „teoretyzowanie” kursowe? Najprościej, odnosząc się do doświadczeń własnych (i własnych obserwacji uczestników). W przypadku kształcenia drużynowych (wodzów) harcerki i harcerzy może to i łatwe, ale jak to zrobić w kształceniu zuchmistrzyń/zuchmistrzów (wodzów wilczków)? Po harcersku – stwarzając okazję do konfrontacji z (wcześniej nieznaną bliżej) rzeczywistością. Powyższy skrypt jest właśnie przykładem tego, jak poradzić sobie z nauką tworzenia planu pracy gromady zuchowej (wilczków). Uczestnicy nie tylko mogą obserwować pracę gromady (zbierając właśnie brakujące doświadczenia), ale też skonfrontować opracowane materiały warsztatowe z realiami (tu: oryginalnym planem) w jakich kolonia się odbywa. A przy tym skrypt (co warto podkreślić) jest przejrzysto skonstruowany, zapięty w ramach czasowych, a przy tym różnorodny jeśli chodzi o formy i tempo zajęć.

* Materiałem pomocniczym jest plan danej kolonii, oczywiście z opisem fabuły.

5

SPECJALNOŚCI W DRUŻYNIE WĘDROWNICZEJ

UCZESTNICY ZAJĘĆ

charakterystyka (krótka). Jak duża grupa?

Członkowie namiestnictwa wędrowniczego.

ZAMIERZENIA ZAJĘĆ, czyli co uczestnik wyniesie z zajęć oprócz dobrej zabawy. Zagadnienia poruszane na zajęciach

1. Uczestnicy zapoznają się z wykorzystaniem specjalności w pracy w liceum.
2. Uczestnicy poznają różne specjalności jako ciekawe propozycje programowe na obozy wędrowne.

CZAS ZAJĘĆ: 4 godziny

MATERIAŁY I POMOCE DO ZAJĘĆ DLA PROWADZĄCEGO

Klucze • bojki • karton • balony • zapałki • ASG • łódki • kajaki • samochód • telefon polowy • zagadki • materace

Osoby: osoba z patentem • osoba umiejąca obsługiwać ASG • ratownik, • strażacy

LP.	ELEMENT ZAJĘĆ	KRÓTKI OPIS	CZAS
1.	Zdobywanie kluczy zadania zespołowe	Uczestnicy zostają zaproszeni do Fortu Boyard, gdzie w trzyosobowych grupach mają wykonać poszczególne zadania, aby zdobyć klucze, które w późniejszym etapie pozwolą im na odwiedzenie skarbcza. Każde zadanie podporządkowane jest kolejnej specjalności harcerskiej, wszystkie zadania są na czas.	90 min.

LP.	ELEMENT ZAJĘĆ	KRÓTKI OPIS	CZAS
		<p>Zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> nauczenie się kręcenia „bojkami” na <i>fire show</i>, klucz będzie trzeba odnaleźć po słowach piosenki lecącej podczas nauki – artystyczna, zbudowanie maszyny latającej z balonów, kartonu i zapalek – lotnicza, ASG, strzelanie do celu – klucz będzie trzeba odstrzelić – obronna, zadania dotycząca łódek lub kajaków – skonstruowane na miejscu, po realnej ocenie skorzystania ze sprzętu i ilości patentów na bazie – wodno-żeglarska, zadanie związane ze strażakami z okolicznej jednostki (jeśli nie uda się ich zorganizować, uczestnicy będą musieli zbudować maszynę przenoszącą wodę pod świetlice, w razie pożaru). Klucz trzeba będzie wyjąć z płonącego pojemnika (denaturat), Udzielenie pierwszej pomocy poszkodowanym pod okiem ratownika HSR, który w zależności od jakości udzielonej pomocy poda zawężone współrzędne położenia klucza, zmiana koła samochodu lub naprawienie jakiejś innej części – klucz w oponie - ruchu drogowego, odnalezienie <i>Cache (Geocaching)</i> znajdującego się na bazie, tylko po współrzędnych, w cache klucz. - turystyczna. 	
2.	Wskazówki zadania zespołowe	<p>Drugi etap to zagadki i zadania logiczne Ojca Fourasa, na które uczestnicy muszą odpowiedzieć; jeśli im się to nie uda, trzeba będzie oddać kogoś z grupy do więzienia.</p> <ul style="list-style-type: none"> rozwiązanie zagadki historycznej – historyczno-rekonstrukcyjna, budowa maszyny filtrującej wodę – ekologiczna na czas złożenie i podłączenie telefonu polowego – (ewentualnie nadanie szyfru semafor) łącznościowa (wskazówka podana za pomocą telefonu lub szyfru), zagadka dotycząca poczt polowych, pytania dotyczące służby porządkowej, zagadki dotyczące budowy konia. <p>Przed ostatnim etapem, uczestnicy mogą wykupić kogoś z więzienia poprzez wykonanie zadań ekstremalnie sportowych, określonego czasu biegu, przysiadów lub lin – sportowa.</p>	40 min.
3.	Finał	Uczestnicy trafiają przed oblicze Felindry, która zarządza sejfem. Po tym, jak uczestnicy udzielą poprawnej odpowiedzi dotyczącej specjalności (składowe odpowiedzi będą w zagadkach), uczestnicy mogą spróbować otworzyć świetlicę za pomocą klucza, który wcześniej zdobędą.	20 min.

LP.	ELEMENT ZAJĘĆ	KRÓTKI OPIS	CZAS
		Po otwarciu świetlicy uczestnicy widzą tonę materacy. Ich zadaniem jest je wynieść w jak najszybszym czasie (drzwi powoli się zamykają). Każdy wyniesiony materac potem odpowiada ilości owoców lub cukierków, które wędrownicy otrzymują.	
4.	Podsumowanie	Po zamknięciu skarbca uczestnicy siadają razem i podsumowujemy poznane specjalizacje oraz sposób ich zdobywania, oraz gdzie może zasięgnąć rady na temat danej specjalności.	5 min.
5.	Specjalności na obozie wędrowniczym – burza mózgów	Podział na grupy. Każda ma za zadanie wymyślić jak największą liczbę działań, które można powiązać z wylosowaną specjalnością i zrealizować je w czasie obozu. Następnie podają swoje pomysły dalej i kolejna grupa dopisuje swoje pomysły.	15 min.
6.	Dyskusja	Podsumowanie zadanie, wybór najlepszych pomysłów.	15 min.
7.	Dyskusja	Co jest łatwego, a co trudnego w pracy ze specjalnościami?	15 min.
8.	Podsumowanie	Podsumowanie zajęć. Pytania, wątpliwości. Spisujemy wnioski do wykorzystania później.	15 min.

Podobnie, jak w kształceniu zuchmistrzów problemem jest odwoływanie się do doświadczeń i obserwacji własnych, tak w kształceniu instruktorów wędrowniczych treść kursu zahacza często o rzeczy „osobiście przez uczestników” nieprzeżyte. Powyższy konspekt jest jednym z przykładów jak można wybrnąć z tego kłopotu, stwarzając okazję do zebrania (choćby minimalnych) doświadczeń, a następnie odnosząc się do nich, mieć odpowiedni materiał do warsztatu, dyskusji i własnych przemyśleń.

CELE:

1. Poznanie społeczności w jakiej się znajdujemy – kształtowanie patriotyzmu.
2. Pokazanie kursantom krajoznawstwa jako ważnego elementu programu harcerskiego.
3. Wyczyn i pobudzenie ciekawości.
4. Pokazanie jak mogą wyglądać wędrówki. Punkt wyjścia do omówienia zasad organizacji biwaków.
5. Zmiana u harcerzy negatywnych przekonań i stereotypów dotyczących lokalnych mieszkańców.
6. Pokazanie, jak kształtować w harcerzach zaradność.

TERMIN:

22 – 23 sierpnia 2014 r.

CZAS TRWANIA:

Dwa pełne dni (wyjście po śniadaniu, powrót na kolację).

OPIS:

Każdy zastęp osobno wyrusza na 2-dniową wędrówkę, otrzymując zindywidualizowane zadania oraz pieniądze na jedzenie (po powrocie zastęp będzie musiał przedstawić odpowiednie dokumenty księgowe – nauka finansów w praktyce). Wykonanie zadań będzie oceniane w punktacji zastępów, za przemierzenie całej trasy pieszo (nie autostopem) przewidziana jest 20-punktowa premia. Nocleg zastępy zapewniają sobie same (nie mają namiotów).

Zadania będą dotyczyły spraw:

- ▶ narodowościowych (Mazurzy, Ukraińcy przesiedleni po akcji Wisła),
- ▶ historii (obława na żołnierzy podziemia po 1945 w pobliskim lesie, sposób przejęcia władzy po zajęciu tych ziem przez ZSRR/PRL, ruiny, opuszczone wsie),
- ▶ gospodarczych (powstanie PGR i ich upadek, sytuacja ludności po `89, wędrówka śladami rozmontowanej linii kolejowej),
- ▶ kulturalnych (lokalne tradycje kulinarne),
- ▶ wiary (różnice w obrządkach).

UWAGI:

Przykładowe zadania dla zastępu:

I. ZWIAD

- ▶ Odwiedźcie Banie Mazurskie i Czerwony Dwór.
- ▶ Odnajdźcie mieszkańców, którzy żyją tam (lub pochodzą z rodzin) dawniej niż od 1945r.
- ▶ Przeprowadźcie wywiad i spróbujcie się dowiedzieć: Jaka jest historia ich rodziny, czym się zajmowali, kim byli ich sąsiedzi. Pytajcie o historię, o czasy przed i powojenne i jakie były konsekwencje zmiany przynależności państwowej w 1945 r.
- ▶ Przeprowadźcie wywiad z innymi, napływowymi mieszkańcami wsi dotyczący ich mieszkania i relacji z zastanymi sąsiadami.
- ▶ W drodze do Czerwonego Dworu znajdźcie tablicę poświęconą żołnierzom. Kim byli? Jaka była ich historia? Jak ocenilibyście ich zachowanie?

II. WYWIAD:

- ▶ Spróbujcie przeprowadzić jak najszerzy sondaż: „Kim są Mazurzy? Co to znaczy być Mazurem?”. Może uda wam się nagrać wypowiedzi?
- ▶ Przeprowadźcie też sondaż i ustalcie co jest najciekawszym miejscem do zwiedzenia w okolicy i dlaczego?

III. POSTAĆ:

Spróbujcie ustalić czy wśród mieszkańców (dawnych i napływowych) znany jest jakiś polski działacz narodowy (lub działacz na rzecz polskich Mazur) z czasów przed 1945 rokiem? Dowiedzcie się kto to był, czym się zapisał w pamięci mieszkańców?

IV. KUCHNIA:

- ▶ Ustalcie przepis, spiszcie, znajdźcie odpowiednie miejsce i przyrządźcie w trakcie zwiadu dla zastępu tradycyjną potrawę mazurską „Karmuszka”.
- ▶ Ustalcie warunki przygotowania (produkty, potrzebny czas, sprzęt) i przygotujcie zapotrzebowanie kwatermistrzowskie oraz zdobądźcie wszystkie konieczne a niedostępne na obozie materiały dla przyrządzenia potrawy dla całego obozu.

V. PODSUMOWANIE:

- ▶ Przygotujcie relację ze zwiadów w formie możliwej do prezentacji na wieczornym ognisku, z wykorzystaniem gwary mazurskiej. Czas relacji – maksymalnie 7min (przećwiczcie wcześniej)
- ▶ Przygotujcie relację pisaną w formie „notatnika z wędrowki”; niech znajdzie się tam opis odwiedzanych miejsc, spotykanych ludzi, charakterystycznych elementów krajobrazu itp.
- ▶ Przygotujcie relację zdjęciową (maksymalnie 10 zdjęć) charakterystycznych dla waszego zwiadu.
- ▶ Zaskoczcie czymś na ognisku (niesamowita historia, zaskakująca informacja, ciekawa pamiątka).

Miejcie oczy i uszy otwarte. Bądźcie dociekliwi, ale nie wścibscy. Pamiętajcie, że to wy jesteście gośćmi w tych okolicach. Słuchajcie, notujcie, nie oceniacie. Nagrywajcie, fotografujcie, szkicujcie – zawsze jednak pytajcie o zgodę waszego gospodarza/odpowiadającego. Korzystajcie z informacji w internecie, a przed każdą rozmową przygotujcie sobie kilka ustalonych pytań.

Pamiętajcie, że postępujemy według wskazań Prawa Harcerskiego.

A może pójść jeszcze o krok dalej? Nie tylko dać możliwość obserwacji i wyciągania wniosków i nie tylko pozwolić na „spróbowanie” samemu czegoś nowego, ale stworzyć warunki do zebrania kompletnych doświadczeń – wszak wychowujemy (i uczymy) przez przeżycie! Doskonałą tego ilustracją jest powyższy konspekt. Najpierw pokazujemy, a potem omawiamy! Dla kilkunastoletnich kandydatów na instruktorki/ów doświadczenie czegoś samemu (przygodą!) ma stokroć większą siłę oddziaływania niż najklarowniejszy wykład. Oł, co. Przy okazji trudno nie zadać pytania czy treść kształceniowa tych zajęć rzeczywiście sprowadza się wyłącznie do ich tematu (jednej z wybranych form pracy)? A czym są w takim razie te „przykładowe zadania”, czy to tylko jakieś „wypełnienie czasu”? Cóż, być może w tym właśnie miejscu warto napisać, że w harcerstwie „forma” jest po prostu „treścią”. Czy nam się to podoba czy nie, kurs pod tym względem nie różni się wiele od zwykłej pracy drużyny.

1. Zastępy otrzymują cytaty:

▶ „Coście uczynili jednemu z moich najmniejszych, mnieście uczynili.”

▶ „Pewien człowiek szedł z Jeruzalem do Jerycha i został napadnięty przez zbójców, którzy nie tylko go okradli, ale też zadali rany i prawie umierającego zostawili na drodze. Przechodził tamtędy kapłan, zobaczył leżącego i poszedł dalej. Tak samo postąpił lewita (niższy kapłan żydowski). Trzeci był Samarytanin. Dodać należy, iż Samarytanie byli mieszkańcami Samarii, krainy leżącej na południe od Galilei i uważani byli przez Żydów za zdrajców i odstępców. Samarytanin wzruszył się losem nieszczęśnika, opatrzył jego rany, wsadził na bydlę, zawiózł do gospody i pielęgnował aż do następnego dnia. Później dał gospodarzowi dwa denary, by ten zajął się cierpiącym. Na końcu przypowieści Jezus rzekł: Idź ty – i czyń podobnie”

▶ „Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłuszną Prawu Harcerskiemu.”

▶ § 5. 1

Celem Związku jest:

1. Wychowanie człowieka metodą harcerską:

- w myśl Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego,
- do świadomej postawy obywatelskiej w poczuciu współodpowiedzialności za losy własnej rodziny, narodu i państwa polskiego.

2. Upowszechnianie w społeczeństwie ideałów harcerskich.

2. **Kursantki dzielą się na dwie grupy:** połowa z nich zastanawia się nad tym, co my zyskujemy dzięki służbie, druga, co zyskują osoby, którym służymy.
3. **Przykłady od kursantek:** jaka była ich dotychczasowa służba? Dlaczego była dobra, dlaczego była zła?
4. **Pomysły na służbę:** drużyny, zastępu, indywidualną + pomysły od kursantek.

INDYWIDUALNA	ZASTĘPU	DRUŻYNY
<ul style="list-style-type: none"> • opieka nad osobą starszą, chorą, niepełnosprawną • kursy pierwszej pomocy • HOPR • krwiodawstwo 	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc w bibliotece osiedlowej • wyprowadzanie zwierząt ze schroniska • akcja sprzątanie świata • renowacja, posprzątanie grobu 	<ul style="list-style-type: none"> • zbieranie zakrętek • akcja jasek dla szpitali • szlachetna paczka • zbiórka artykułów do schroniska • kwesta Pola Nadziei • kontakt z seniorami harcerstwa • jasełka w domu spokojnej jesieni

5. **Służba na wyjazdach:** biwakach, obozach, zimowiskach. Harcerki otrzymują przykłady, muszą zdecydować czy jest to służba, czy nie jest i dlaczego.

5. **Stopnie, sprawności, plan pracy** – jak to połączyć ze służbą. Rozpisujemy wybrane sprawności samarytańskie, porównujemy je z wypisanymi wcześniej założeniami służby. Co zyskujemy, co zyskują inni, gdy realizujemy zadania na te sprawności?

Forma zajęć jest równie ważna jak klarowność przekazu i dostarczanie materiałów (przemysłów i wniosków) przydatnych w przyszłej pracy wychowawczej. Tu mamy prosty przykład, jak z poziomu idei i wartości można przejść do konkretnych propozycji programowych. Krok po kroku, bez szczególnych „fajerwerków”, ale z klarownym i kompletnym przekazem. Bywa przecież i tak, że mamy za mało czasu na zastosowanie rozbudowanej formy, że są warunki sprzyjające dyskusji i że uczestniczki (-y) są odpowiednio przygotowane do takich zajęć.

Trudno oprzeć się wrażeniu, że konspekt mimo braku istotnych, wymaganych zwykle elementów, jest „kompletny”. Wydaje się być wystarczający dla przeprowadzenia zajęć, a przy tym tak esencjonalny, że chyba nie dałoby się, bez straty na użyteczności, usunąć z niego choćby jednego słowa. Przedstawiamy go również po to, aby pokazać, że czasem można w znaczny sposób ograniczyć zakres konspektu, zachowując jednak jego kluczową funkcjonalność: przepis na przeprowadzenie zajęć.

8

PODZIAŁ OBOWIĄZKÓW – PRACA Z KADRĄ

CELE:

Harcerka po zajęciach

- ▶ widzi potrzebę współpracy i wie, jak pracować z kadrą i ZZ-em,
- ▶ widzi potrzebę podziału obowiązków w kadrze,
- ▶ wie, jak powinny wyglądać relacje w kadrze.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Podział na patrole. Każdy patrol ma za zadanie stworzyć z siebie maszynę, każdy musi być jakimś elementem, aby maszyna mogła sprawnie funkcjonować; musi być połączony z innym i mieć jakąś funkcję. **5 minut**
2. Patrole prezentują jak działa maszyna, reszta stara się odgadnąć do czego ona służy. Pytanie: Co wspólnego ma maszyna z drużyną harcerek – wypisujemy cechy maszyny i drużyny, które się powtarzają. **10 minut**
3. Zadanie w tych samych grupach: należy odrysować sylwetkę jednej osoby (drużynowa/przyboczna/zastępowa) – zadanie polega na wypisaniu w środku rysunku sylwetki wszystkich potrzeb, drużynowej/przybocznej/zastępowej w drużynie. Po 3 minutach grupa według wskazówek zegara zamienia się z inną grupą i dopisuje potrzeby do innej funkcji. Czwarta grupa wypisuje zasady działania drużynowych i przybocznych. **15 minut**
4. Przedstawienie zasad, drużynowe/przyboczne/zastępowe zakreślają te potrzeby, które według nich zostają zaspokojone podczas działania danych zasad; jeśli jakieś nie zostały zakreślone rozmawiamy i szukamy złotego środka między zasadami a potrzebami dziewczyn w drużynie. **15 minut**

5. Krótki wstęp, dziewczyny podzielone są na grupy 3-osobowe, każda grupa dostaje zestaw różnych przedmiotów, muszą w jak naj szybszym czasie znaleźć jak najwięcej kategorii, do których można zaliczyć minimum cztery przedmioty. np. miękkie, do gotowania itp. **5 minut**
6. Przedstawienie i pokazanie dziewczynom, że podczas zadania miały podział obowiązków (ktoś pisał, ktoś pilnował czasu, wymyślał kategorie, popędzał itp). **5 minut**
7. Podział na trzy grupy: drużynowe, przyboczne i zastępowe. Każda grupa ma za zadanie wypisać obowiązki, jakie według nich powinny mieć podczas organizacji i na biwaku drużyny inne grupy (grupa drużynowych wypisuje obowiązki przybocznych i zastępowych i tak dalej). **15 minut**
8. Podsumowanie prac w grupach: wspólnie wypisujemy obowiązki jakie dziewczyny widzą dla siebie podczas biwaku, dopasowujemy je do funkcji i szukamy naszego wzorowego podziału obowiązków podczas biwaku drużyny. **10 minut**
9. Podsumowanie: każda z nas kończy zdanie: „na zajęciach dowiedziałam/nauczyłam się...”. **5 minut**

Prezentowane wcześniej konspekty były doceniane za odwoływanie się do doświadczeń uczestników, do ich bieżących obserwacji, do wydarzeń przeżytych wcześniej na kursie. Tu autorki konspektu, dla wzmocnienia przekazu i utrwalenia w pamięci, używają oddziałujących na wyobraźnię metafor lub nieco wyabstrahowanych porównań. To też jest dobry sposób przekazywania treści, jeśli jest oczywiście umiejętnie (czyli również z umiarem) stosowany. Zresztą, sugestywne porównania tak silnie oddziałują na wyobraźnię, że zaczynają żyć własnym życiem – czego chyba najlepszą ilustracją jest tzw. „ręka metody”.

CEL:

Zapoznanie uczestników z zasadami funkcjonowania szczepów, zachęta do tworzenia szczepów w swoich środowiskach.

ZAMIERZENIA:

Uczestnik zajęć będzie:

- ▶ rozumiał znaczenie ciągu wychowawczego w procesie wychowania w Organizacji,
- ▶ wiedział jak praca w szczepach wspiera funkcjonowanie ciągu wychowawczego.

TERMIN: sierpień 2014 r.

UCZESTNICZY:

Członkowie kursu PWD dla dorosłych

PRZEBIEG:

(dokładny plan zajęć, z ujęciem czasowym)

Dla czytelności konspektu zdania, które podsumowują jaka jest właściwa treść zajęć, zostały przeniesione do równoległej kolumny – co jest drobną modyfikacją oryginalnego konspektu.

1.	Przywitanie uczestników. Rzucają piłeczką, wypowiadając swoje imię i wywołując inną osobę z kręgu. Po przedstawieniu się uczestnicy otrzymują kawałek sznurka i jedno pióro (może być kurze, kacze, itp.) Kursanci zakładają ten element stroju indiańskiego.	5 min.
----	---	--------

2.	Krótkie wprowadzenie do zajęć. Dobrze zilustrować je fotkami lub grafikami wyświetlanymi z rzutnika wideo.	Przedstawienie analogii między szczepem Indian północnoamerykańskich a szczepem harcerskim.	10 min.
3.	Uczestników dzielimy na 5 grup odpowiadającym grupom metodycznym (zuchy, harcerze, starsi, wędrownicy, instruktorzy). Każda grupa otrzymuje dużą kartkę papieru (np. strona z <i>flipcharta</i>). Na czterech kartkach jest narysowany wagon, a na jednej lokomotywa. Cztery grupy wrysowują do wagonów to co reprezentuje daną grupę metodyczną, a do lokomotywy grupa wrysowuje atrybuty instruktorów. Prowadzący przypina na ścianie pociąg składający się z lokomotywy (instruktorzy) oraz wagonów w odpowiedniej kolejności – zuchowy-harcerski-starsoharcerski-wędrowniczy. Każda grupa przedstawia swój wagon. Prowadzący omawia cały „skład” pociągu. Pokazuje zależności między poszczególnymi grupami metodycznymi. Kiedy prowadzący wyjmie ze składu pociągu jeden wagonik widać wyraźnie, że jedna z grup metodycznych nie może płynnie przejść do następnej. Cały pociąg nazywa się SZCZEP; kiedy jest to szczep prawidłowo zbudowany mamy zapewniony pełny ciąg metodyczny czyli to co jest istotą jego działania.	Zuchy po osiągnięciu odpowiedniego wieku przechodzą do wagonu harcerskiego, harcerze do starsoharcerskiego.	30 min.
4.	Każda z grup otrzymuje kilka kostek domina – ich zadaniem jest ułożyć domino tak, aby się przewracało. Grupy łączą swoje kostki z innymi tak, aby zbudować jeden długi ciąg. Po każdym przewróceniu zabieramy jedną lub dwie kostki. Podsumowanie: jeśli czegoś zabraknie, zostanie zaburzona kolejność i nie uda nam się zrealizować celu, a nasza praca wychowawcza pójdzie na marne.	Ciąg wychowawczy funkcjonuje jak kostki domina.	10 min.
5.	Dzielimy uczestników na dwie grupy i rozdajemy papier i pisaki. Jeżeli uczestnicy nigdy nie mieli do czynienia ze szczepami, to grupie w której jest „szczep” musi pomagać prowadzący. Na otrzymanej kartce papieru kursanci rysują dużą postać drużynowej/drużynowego. Następnie graficznie na kartce pokazują w czym i jak wspiera drużynowego: 1) HUFIEC 2) SZCZEP Należy rozważyć m.in. takie sprawy, jak wsparcie w realizacji programu, rozwój indywidualny instruktora (zdobywanie stopni instruktorskich i harcerskich), akcja letnia i zimowa, kształcenie funkcyjnych drużyny (zastępowi i przyboczni), doksztalcanie drużynowego, warunki do prowadzenia zbiórek, tworzenie wspólnoty instruktorskiej, sprawy majątkowe (sprzęt niezbędny do realizacji programu drużyny), finanse drużyny, indywidualność w podejściu do kadry.	Jakie są różnice między układem DRUŻYNA – HUFIEC a DRUŻYNA – SZCZEP?	20 min.

	Grupy przedstawiają swoje dokonania. Prowadzący zapisuje na tablicy najważniejsze argumenty po stronie „drużyna-hufiec” oraz „drużyna – szczep”. Podsumowuje wyniki.		
6.	Prowadzący kładzie na podłodze dwa zestawy karteczek (w dwóch kolorach). Uczestnicy, biorąc sobie odpowiednią dla nich ilość karteczek (jeden kolor to ZALETY a drugi WADY). Dostają 5 – 8 min na napisanie na karteczkach wad i zalet (według nich) szczepów. Prowadzący nakleja karteczki po dwóch stronach, osobno PLUSY osobno MINUSY. Następnie odnosi się do wyników prac wprowadzając stosowne uzupełnienia.	Wady i zalety szczepów.	10 min.
7.	Podsumowanie zajęć: prowadzący krótko podsumowuje zajęcia podając warunki niezbędne do założenia szczepu.		5 min.

MATERIAŁY,
JAKIE OTRZYMA
UCZESTNIK PO
WARSZTACH

1. Instrukcja działania szczepu .
2. Wyciąg ze statutu organizacji zawierający fragment poświęcony szczepom.

MATERIAŁY
POTRZEBNE DO
ZAJĘĆ

Papier formatu A4, karteczki w co najmniej dwóch kolorach, kostki domina (2 – 4 zestawy), flamastry, sznurek ozdobny (po ok. 70 – 80 cm na każdego), pióra (kurze, indyjskie lub kacze), instrukcja działania szczepu, papier A2, pociąg narysowany na kartkach formatu A2 lub A1.

SPRZĘT
POTRZEBNY DO
ZAJĘĆ

Flipchart, rzutnik wideo i ekran. Zestaw fotek z życia Indian oraz pracy w szczepie.

UWAGI

Dobrze byłoby zrobić wywiad ile osób z kursantów miało do tej pory styczność ze szczepami.

Powyższy konspekt jest innym przykładem wykorzystania niezwykle sugestywnej analogii i metaforycznego lub obrazowego przedstawienia, co, podobnie jak „aktywizujące” uczestników formy, sprzyja utrwaleniu treści zajęć. Warto zwrócić uwagę, że na podstawie tak skonstruowanego konspektu właściwie każda instruktorka lub każdy instruktor (mający odpowiednie kompetencje, oczywiście) może przeprowadzić zajęcia w sposób zaplanowany przez autora konspektu. Są jasno określone cele, szczegółowo jest również opisany przebieg zajęć, wylistowane materiały i potrzebny sprzęt.

CEL:

Uczestnik zajęć będzie rozumiał pojęcie wspólnoty oraz umiał prawidłowo funkcjonować w zespole instruktorskim.

ZAMIERZENIA:

Po zajęciach uczestnik będzie:

- ▶ rozumiał potrzebę planowania, a szczególnie planowania pracy drużyny,
- ▶ znał zasady planowania (analiza sytuacji z uwzględnieniem potrzeb, definiowanie celów, budowanie zadań, zasady organizacji czasu, ocena),
- ▶ potrafił wyznaczyć cele i zamierzenia oraz na ich podstawie zaplanować pracę.

ODBIORCY: uczestnicy kursu przewodnikowskiego, 16 – 20 lat.

ILOŚĆ UCZESTNIKÓW: 19 osób

CZAS TRWANIA: 240 minut

PLAN ZAJĘĆ:

LP.	TEMAT	PRZEBIEG	CZAS	UWAGI
1.	Wstęp do zajęć	Oglądają film humorystycznie wprowadzający w zajęcia. Przedstawiamy czego będą dotyczyć zajęcia i co jest ich celem.	5 min. / 5	<ul style="list-style-type: none"> • projektor • laptop • film

LP.	TEMAT	PRZEBIEG	CZAS	UWAGI
2.	Ćwiczenie „nigdy – często – zawsze”	Zabawa ma na celu zapoznanie się w grupie uwzględniając podejście kursantów do planowania. Na podłodze będą rozłożone 3 napisy „NIGDY” „CZĘSTO” „ZAWSZE”, prowadzący będzie czytał pytania do kursantów (zał. 1), a oni będą odpowiadali poprzez ustawienie się w odpowiedniej grupie.	15 min. / 20	<ul style="list-style-type: none"> • kartki N, C, Z • pytania
3.	Potrzeba planowania – dlaczego warto?	Na wspólnej kartce zapisujemy dlaczego warto planować.	15 min. / 35	<ul style="list-style-type: none"> • plansza
4.	Proces planowania	Przywieszamy plansze z procesem planowania (zał. 2) i podczas całych zajęć odznaczane są po kolei omówione już etapy.	5 min. / 40	<ul style="list-style-type: none"> • plansza procesu planowania
5.	Analiza sytuacji – SWOT	Analiza słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń – plansza [opisana w załączniku jako analiza SWOT – przyp. red]. Ćwiczenie za zadaniem mają przeanalizować za pomocą planszy szans i zagrożeń swój zastęp kursowy.	25 min. / 65	<ul style="list-style-type: none"> • plansza SWOT
6.	Analiza - dlaczego?	Prezentacja analizy dlaczego?	5 min. / 70	<ul style="list-style-type: none"> • plansza dlaczego
7.	Analiza – LUKI	Prezentacja analizy na planszy. Ćwiczenia – dostają problem z życia drużyny do zanalizowania.	15 min. / 85	<ul style="list-style-type: none"> • plansza analizy • kartki problemy
8.	Cel – SMART [wyjaśnienie w załączniku – przyp. red.]	Zastępy dostają po jednym słowie ze SMART-a i ich zadaniem jest przedstawić bez słów co to za słowo (zał. 4). Omówienie SMART – jaki powinien być cel (zał. 5).	20 min. / 105	<ul style="list-style-type: none"> • karteczki SMART • kartka zał. 5
9.	Ćwiczenie – cel	Każdy formułuje na kartce swój cel życiowy / harcerski, po czym kilku ochotników go czyta (4 – 5 osób) dostają materiały (zał. 6).	20 min. / 125	<ul style="list-style-type: none"> • Kartki i coś do pisania • zał. 6
10.	Zamierzenia	Wyjaśnienie dwóch rodzajów zamierzeń: merytorycznych i funkcjonalnych – plansza – przykład na podstawie pierwszej pomocy. Ćwiczenie w zastępach: wymyślają zamierzenia merytoryczne, a potem funkcjonalne do wybranego celu.	20 min. / 145	

LP.	TEMAT	PRZEBIEG	CZAS	UWAGI
11.	Plan działania – harmonogram	Na kartce spisujemy wspólnie elementy harmonogramu.	15 min. / 160	kartka
12.	Aktywizator – pomnik	W zastępach mają zaplanować w jaki sposób ułożą z siebie pomnik, który dotyka ziemi tylko określoną ilością kończyn.	15 min. / 175	
13.	Kwadrat	Prezentujemy cytaty i tłumaczymy kwadrat (plansza).	15 min. / 190	plansza z cytatem i kwadratem
14.	Diagram Gantt	Prezentacja diagramu Gantta.	20 min. / 210	
15.	Koszty, narzędzia, działanie, ewaluacja	Omówienie kolejnych etapów. Ćwiczenie przygotowanie w zastępach schematu planu biwaku drużyny.		

ZAŁĄCZNIK 1

Pytania do gry „nigdy – często – zawsze”

1. Czy jesz lody czekoladowe?
– pytanie rozluźniająco-wprowadzające
2. Czy spóźniasz się na spotkania?
– ogólnie
3. Czy planujesz swoją pracę? – w ZHP i poza nim
4. Czy określasz priorytety w swoim życiu?
5. Czy analizujesz swoje działania?
6. Czy stopniujesz wagę różnych działań?

ZAŁĄCZNIK 2

Proces planowania:

1. Analiza sytuacji
2. Formułowanie celów
3. Plan działania
4. Koszty
5. Przygotowanie narzędzi
6. Działanie
7. Ewaluacja

ZAŁĄCZNIK 3

Problemy:

1. W drużynie nie działają zastępy.
2. Nikt z drużyny nie był na obozie hufca.
3. Akcja zarobkowa wykazała 14 zł dochodu.
4. W drużynie jest 8 członków.

ZAŁĄCZNIK 4

Szczegółowy
Mierzalny
Akceptowalny
Realny
Terminowy

ZAŁĄCZNIK 5

Jaki powinien być cel?
Ilościowy lub jakościowy
a ponadto SMART

ZAŁĄCZNIK 6

Przygotowując się do bitwy,
zawsze orientowałem się,
że plany są bezużyteczne,
ale planowanie jest nieodzowne.

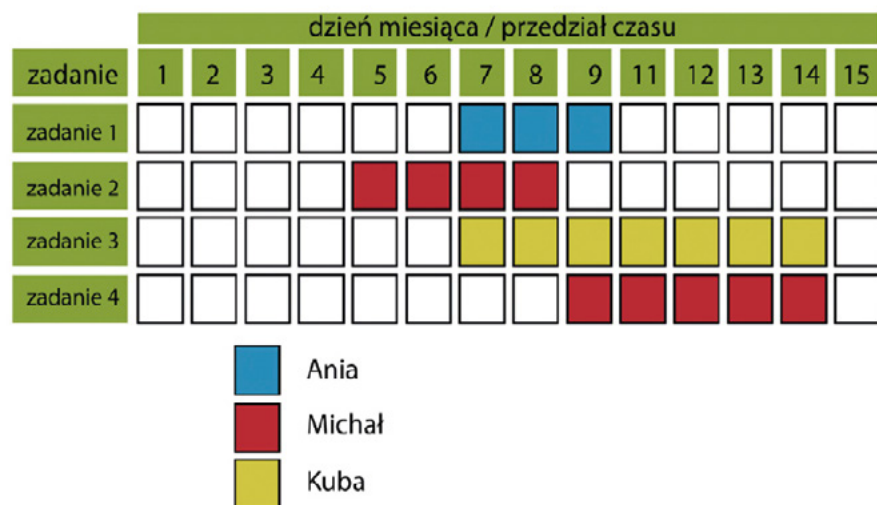
ANALIZA SWOT

KWADRAT EISENHOWERA

DIAGRAM GANTTA

Warunki organizacji zajęć na kursach często stają się poważną przeszkodą dla prowadzących. Nie mówimy o takich na przykład oczywistościach, jak to, że w lesie trudno wykorzystać rzutnik. Raczej chodzi o prozaiczne kwestie: brak nożyczek, wyschłe flamastry, nieposiadanie wolnej ręki (i dosłownie chwilki), by przepisać zadania do kopert itp. Dobry konspekt to też taki, który pozwala zrealizować planowane zajęcia właściwie „z marszu”. Czyli zawierający komplet (również w odpowiedniej ilości) potrzebnych materiałów na warsztaty, zadania indywidualne, ćwiczenia itp. Do tej pory wszystko wydaje się oczywiste, bo co więcej jeszcze zmieścić w konspekcie? No cóż, nie tylko prowadzący musi się zmagać z deszczem, śniegiem, zgrabiętymi rękami i „pisaniami na kolanie”, dotyczy to też uczestników. Jedna ze szkół mówi, że warto zatem zadbać o „skrypt”, który będzie gotową, kompletną i czytelną notatką z przeżytych zajęć. Nie wchodząc w ocenę czy druga szkoła, która stawia wyżej samodzielne notowanie w kajecie, nawet pomimo różnych niedogodności, jest lepsza czy gorsza (można zadowolić się stwierdzeniem „że to zależy”), trzeba zauważyć, że jeśli już, to warto aby taki skrypt był po prostu załącznikiem do konspektu. A bardzo dobrą tego ilustracją jest powyższy materiał.

11

RUCH SKAUTOWY NA ŚWIECIE, PODSTAWOWE INFORMACJE O WOSM I WAGGS; PRZYNALEŻNOŚĆ DO SKAUTINGU

CEL:

Świadomość współpracy Organizacji z innymi organizacjami harcerskimi na szczeblu międzynarodowym i udziału w strukturach WOSM i WAGGS.

ZAMIERZENIA:

Po zajęciach uczestnik będzie miał: świadomość przynależności harcerstwa do ruchu skautowego, podstawową wiedzę na temat światowych organizacji skautowych, których członkiem jest ZHP.

ODBIORCY: kursanci kursu przewodnikowskiego „Tam i z powrotem”

CZAS TRWANIA: 2 godziny

METODY I FORMY PRACY:

- ▶ film
- ▶ gra terenowa
- ▶ prezentacja
- ▶ dyskusja

MATERIAŁY:

- projektor ● tablica ● laptop ● prezentacja i film ● mapa ● gwizdek ● koperty i wiadomości ● świeczka ● zapałki ● moneta do „lakowania” ● książka „Wilk, który nigdy nie śpi” ● 10 lampionów ● 4 kompasy do INO ● Folia spożywcza lub białe prześcieradła ● farby

ŹRÓDŁA:

1. http://www.thescoutingpages.org.uk/first_camp.html

2. Książka Waltera Hansena *Wilk, który nigdy nie śpi*
3. <http://skauting.zhp.pl/>
4. <http://www.youtube.com/watch?v=aQANPl0-V70>

TREŚĆ ZAJĘĆ:

1. Początki: Baden-Powell (*Wilk, który nigdy nie śpi*).
2. WOSM i WAGGGS (założenie, symbolika).
3. Polska w skautingu i harcerstwo polskie za granicą.
4. Strona skauting.zhp.pl i wydział zagraniczny Organizacji.
5. Jamboree i JOTI (Jamboree on the Internet).
6. Wymiana/współpraca zagraniczna, skautowa skrzynka pocztowa.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

I. (15 minut) WSTĘP

- ▶ wprowadzenie w zajęcia,
- ▶ filmik „100-lecie skautingu” wprowadzający w tematykę i klimat zajęć,
- ▶ podział na grupy – losowy, poprzez szybką grę: osoby odnajdują schowane znaczki zastępów (Wilki, Byki, Kuliki i Kruki) i nie mogą nic mówić odnajdując się wzajemnie.

II. (1,5 godziny) GRA TERENOWA nt. RUCHU SKAUTOWEGO

Fabulą jest pierwszy obóz skautów na wyspie Brownsea. Tak jak uczestnicy obozu, uczestnicy kursu są podzieleni na 4 zastępy, każda z ekip dostaje mapę bazy na Trzech Morgach stylizowaną na mapę wyspy Brownsea. Udają się równocześnie (każdy zaczyna od innego punktu) na grę, podczas której zdobywają informacje nt. tematów wymienionych w treści zajęć powyżej. Punkty gry to:

1. Krótkie INO, podczas którego zastępy zdobywają informacje o WOSM (krótkie, hasłowe informacje znajdują na lampionach).
2. Napisanie po angielsku krótkiego listu do wymyślonej drużyny z zagranicy oferującego współpracę/wymianę i „zaprezentowanie go na JOTI” lub „wysłanie go poprzez światową skrzynkę pocztową”.
3. Strona www i wydział zagraniczny Organizacji: zastępy otrzymują

instrukcję na punkcie, że aby otworzyć zalakowaną kopertę z ważnymi dla nich informacjami (nt. wydziału zagranicznego Organizacji), najpierw muszą odszyfrować hasło (hasłem jest adres strony).

4. Namalowanie na folii spożywczej (ew. prześcieradle) rozciągniętej pomiędzy drzewami symboli WOSM, WAGGGS (4 zastępy: każdy zastęp maluje co innego – plakietka WOSM, plakietka WAGGGS, interpretacja plakietki WOSM, interpretacja plakietki WAGGGS).
5. Ułożenie i sklejenie puzzli (zdjęcie Lady Olave i B-P). Na odwrocie podstawowe informacje nt. WAGGGS.
6. Odszyfrowanie szyfrem książkowym (używając książki *Wilk, który nigdy nie śpi*) hasła „Jamboree”. Po rozszyfrowaniu możliwość otworzenia zalakowanej koperty z podstawowymi informacjami nt. Jamboree i JOTI.

Odległości między punktami są niewielkie, teren gry niewiele wybiega poza granice bazy. Na każdy punkt przewidziane jest 12 minut + 3 minuty na przejście pomiędzy punktami. Początek punktu sygnalizowany jest jednym gwizdkiem, czas na zmianę punktu trzema gwizdkami. Gwizdki symbolizują dźwięk rogu antylopy kudu.

III. (15 minut) PODSUMOWANIE GRY (pogadanka, prezentacja multimedialna)

W tej części wyjaśnianie są kwestie niezrozumiałe oraz nieporuszone wcześniej.

IV. (10 minut) OCENA, ROZDANIE MATERIAŁÓW (załączniki)

ZAŁĄCZNIKI DLA KURSANTÓW:

Prezentacja multimedialna zawierająca wszelkie przydatne do dalszej pracy kursantom materiały.

Zdarzają się sytuacje, kiedy autor i pomysłodawca zajęć nie może ich poprowadzić osobiście. Wtedy dobrze spisany konspekt, który zawiera również przydatne (a nie tylko te niezbędne) elementy, jak np. źródła treści, będzie dla prowadzącego (z konieczności lub przypadku) doskonałym materiałem. Jeszcze przydatniejsze okaże się to kiedy nowy zespół chce powtórzyć zrealizowany już wcześniej kurs (lub zorganizować inny o podobnych celach kształceniowych) i może skorzystać z dobrze (kompletnie, przejrzysto) opracowanych konspektów. Takich jak powyższy.

Tylko co sam przeżyjesz, naprawdę zrozumiesz. Konfucjusz

Kurs trzeba przeżyć. Stefan Mirowski

Z INFORMACJI DO KURSANTÓW:

Nie ma gorszego szkolenia od takiego, które nie ma treści, po którym wszystko boli, bo ruszają się na nim jedynie kartki, a jedynym elementem rozgrzewającym się jest rzutnik. Kurs trzeba przeżyć. Jak to zrobić? Jak zaskoczyć kursantów ciekawą formą? Jak sprawić, by harcerstwo było wciąż atrakcyjne dla instruktorów? Skąd brać inspiracje? Wspólnie odkryjemy zasady, które obronią przed nudą i rutyną w kształceniu. Dzięki temu wszyscy wyjdziemy z bagażem wielu pomysłów i inspiracji.

CEL:

1. Pokazanie roli atrakcyjnej formy zajęć kształceniowych w pośrednim uczeniu drużynowych budowania dobrego programu drużyny.
2. Rozwój umiejętności czerpania inspiracji z różnych źródeł i wychodzenia poza schematy przeżytych w przeszłości zajęć kształceniowych.
3. Podniesienie atrakcyjności harcerskiego programu.

CZAS: 4 godziny

MIEJSCE: las podczas pierwszego biwaku kursu

MATERIAŁY:

- nazwa zajęć z celem zajęć • karta oczekiwań do uzupełniania • poszczególne punkty inspiracji (gry planszowe, książki z zaznaczonymi

fragmentami) • deski • tablica punktacji • karty podsumowania • linka wyznaczająca pole gry • znaki inspiracji • elementy do szybkiego głosowania.

PLAN:

10.00 – 10.10

Wstęp w stałej formie podczas wszystkich kursowych zajęć: oczekiwania kursantów i cel zajęć.

Oczekiwania – kursanci przed każdymi zajęciami mogą w stałym, ogólnie widocznym miejscu dopisywać pytania dotyczące tematyki zajęć.

Cel – prezentacja celu zajęć przez prowadzącego.

10.10 – 10.30

Wprowadzenie filmowe lub słuchowisko: wywiady z instruktorami – jakie zajęcia najbardziej zapamiętałeś? Jakiej najwięcej ci dały? – około 7 – 9 krótkich wypowiedzi. Wariant 2: własne wypowiedzi kursantów na ten temat.

Odpowiedź wspólna na pytanie: w czym tkwi istota skutecznego kształcenia?

10.30 – 11.30

Studium przypadku – prezentacje zaproszonych gości, po maksymalnie 10 minut na każdą formę opowiadania o swojej formie kształceniowej: Jakobstaf (ZHR), Cogito (ZHP), Rajd Komend (ZHP), Woodbadge (Skauting), Skauci Europy (wybrany przez kogoś z tej organizacji atrakcyjny kurs obozowy). Każda prezentacja pokazuje: cele, formę ogólną i ciekawe pomysły (świadczące o jej specyfice). Wykorzystanie zdjęć z danej formy. Rozmowa.

11.30 – 12.30

Przeskalowana wymyślona na kurs gra planszowa „Inspiracje”, rozłożona na dużej polanie lub częściowo w lesie w której pionkami są zastępy poruszające się przy pomocy desek (jedna mniej deska niż osób w zastępie, wolno stać tylko na desce). W różnych miejscach polany znajdują się oznaczone znakami inspiracje: filmowe migawki, kursowe opisy, książkowe fragmenty, gry szkoleniowe z instruktorem pokazującym ich zasady, fragmenty programów telewizyjnych, zdjęcia etc. Minimum 20 – 30 różnych inspiracji. Zastępy ruszając w tym samym czasie z różnych miejsc planszy, mają postawiony cel: „Poznajcie jak najwięcej inspiracji

i na ich postawie ułożcie atrakcyjne zajęcia na biwak dla drużynowych w poszczególnych blokach programowych. Tematem biwaku jest systemu stopni i sprawności.” Mają doprecyzowane cele, podany czas zajęć i muszą wymyśleć atrakcyjną, ale równocześnie realizującą cel formę zajęć na biwaku dla drużynowych. Na początku muszą ustalić strategię zobaczenia inspiracji (jak najszybciej przejść najwięcej punktów i mieć więcej czasu na obmyślanie pomysłów zajęć): czy idą razem, czy dzielą się na mini-patrole, biorąc pod uwagę, że przesuając się po „polu gry” mogą jedynie stać na deskach, które rękami przekładają przed siebie. Na polu są też przeszkody do pokonania (np. rozwieszona lina). Patrole nie mogą się dotykać, ale mogą utrudniać innym przejście. Gdy jeden patrol usiadzie, stanowi przeszkodę, którą inny musi ominąć lub pokonać górą. W czasie pokonywania takiej przeszkody patrol przeszkadzający nie może jednak zmieniać położenia. Wymyślony przez zastępy materiał będzie elementem „intelektualnego, koncepcyjnego pojedynku”, podczas którego wspólnie ułożymy program biwaku – to kolejny punkt zajęć. Czym więcej inspiracji odwiedzą, tym mają większe szanse na dobry pomysł na zajęcia. Liczą się pomysły wyłącznie powiązane z inspiracjami z pola gry.

12.30 – 13.30

„Koncepcyjny pojedynek” – Sprawdzenie wyników gry. Zastępy miały temat zajęć związany z systemem stopni i sprawności oraz podane bloki programowe na biwaku (poprzedni element zajęć). Przedstawiciel każdego zastępu ma za zadanie w ciągu 3 minut przedstawić pomysł na pierwszy blok zajęć. Odbywa się dyskusja na zasadzie „siłowania się” na lepszy pomysł, pozostali głosują, na które zajęcia by poszli. Za każdy poszczególny pomysł, który został lepiej oceniony, zastęp dostaje jeden punkt. Całe współzawodnictwo wygrywa zastęp, który zebrał tych punktów najwięcej. W każdej rundzie stają do rywalizacji te zastępy, które czują, że mają lepszy pomysł na dany blok zajęć, niż już usłyszeli podczas pojedynku. W ten sposób powstaje ciekawy program biwaku dla drużynowych, zawierający atrakcyjne formy kształceniowe.

13.30 – 14.00

Podsumowanie w stałej formie po każdych zajęciach:

- ▶ sprawdzenie, czy na wszystkie pytania zapisane w karcie oczekiwania zostały udzielone odpowiedzi,
- ▶ odpowiedzi na stałe elementy podsumowania zgodnie z działaniem „ręka metody” w odniesieniu do tematu i celu zajęć:

- a. zrozumienie celu, uwarunkowań, potencjału,
- b. inspiracje do stworzenia zajęć na dany temat na kursie drużynowych i do pośredniego przekazywania treści w danym zakresie poprzez formę kursu drużynowych,
- c. inspiracje do pracy drużyny,
- d. przygotowania do omijania raf na kursie i w pracy z drużyną, związane z tematem zajęć.

GOŚCIE:

Osoby prezentujące poszczególne formy kształceniowe.

KOSZTY W BUDŻECIE:

Dojazd gości, deski, linka, znaki inspiracji (kartony na kije).

Na koniec wybraliśmy materiał dotyczący organizacji kształcenia. Przy tej okazji warto powtórzyć co decyduje o tym, że konspekt pozwoli zrealizować efektywne zajęcia kształceniowe.

- *Jasno sformułowane cele.*
- *Różnorodność form.*
- *Konkretnie i szczegółowo opisany przebieg zajęć.*
- *Dobre pomysły – aktywizujące uczestników zajęć, wzmacniające oddziaływanie i ułatwiające zapamiętywanie.*
- *Uwzględnienie czasu na podsumowanie (powtórzenie najważniejszych treści, informację zwrotną).*

Oczywiście i od tych prostych reguł zdarzają się odstępstwa, trudno bowiem zamknąć w paru punktach całe bogactwo doświadczeń ruchu harcerskiego czy skautowego. Mamy nadzieję, że przedstawione powyżej materiały staną się inspiracją nie tylko do doskonalenia swojego „kształceniowego warsztatu”, ale też do „podglądania” innych i czerpania garściami z naszego wspólnego dorobku.

CZĘŚĆ III

PRZYPISY I ŹRÓDŁA MATERIAŁÓW

A. Informacja o źródłach konspektów - autorach i kursach

IDEA

Prawo harcerskie w kontekście współczesnych wyzwań świata

Kurs harcmistrzowski „Cogito” 2014/2015

Związek Harcerstwa Polskiego

Komendantka kurs: hm. Dorota Całka

Kurs „Cogito” stawia sobie za cel, aby wykształceni na kursie harcmistrzowie rozumieli rolę drużynowych w organizacji harcerskiej i aktywnie wspierali ich pracę, również w zakresie kształcenia. Na kursie bezpośrednio realizowane są zasady harcerskiego wychowania: służba, braterstwo i praca nad sobą.

Program kursu zbudowany został w logiczną całość, która ma umożliwić głębsze i aktywne poznanie siebie, a następnie wyboru swojej harcmistrzowskiej ścieżki służby i osobistego rozwoju.

Kurs realizowany jest w trakcie trzech trzydniowych biwaków w trakcie roku harcerskiego, wykonywania zadań międzybiwakowych w gronie zastępów oraz w pracy indywidualnej kadry kursu z kursantami.

METODA

Elementy i cechy metody

„Granatowy szlak rowerowy”

Zespół kadry kształcącej „Kalejdoskop” hufca ZHP powiatu trzebnickiego
Komendantka kursu: hm. Elżbieta Kuriata

Główną ideą kursu przewodnikowskiego „Granatowy szlak rowerowy” jest przygotowanie uczestników do bycia instruktorem ZHP. W trakcie kursu uczestnicy mają zgłębiać założenia harcerskiego systemu wychowawczego, zapoznawać się z przepisami prawa państwowego i regulacjami wewnątrzszkolowymi, uczestniczyć w warsztatach z komunikacji interpersonalnej, a przede wszystkim wymieniać doświadczenia.

Kurs w formie letniego obozu pod namiotami z pionierką obozową, w lesie nad jeziorem. Część kursu w formie rajdu rowerowego po szlakach turystycznych.

15 elementów metody skautowej

Letnie kursy szkoleniowe „Dżungla” 1 i 2 stopnia

Skautci Europy, Namiestnictwo Wilczków

Komendantka: kursu hm. Barbara Pizoń, opracowała: hm. Barbara Pizoń

Celem kursu szkoleniowego „Dżungla” jest dostarczenie wiedzy metodycznej szefowym [drużynowym według terminologii przyjętej przez Skautów Europy – przyp. red.] – w zakresie zależnym od stopnia kursu w jakim uczestniczą. Stopień 1 ma przekazać najbardziej podstawowe informacje dotyczące pracy z gromadą. Uczestniczki na obozie dowiadują się jak prowadzić zajęcia w jednostce, jakich

narzędzi do tego używać, poznają podstawowe aspekty pedagogicznej pracy z dziećmi i mają okazję do pogłębienia swojej formacji osobistej. Stopień 2 jest przeznaczony dla dziewczyn, które przepracowały już przynajmniej rok w gromadzie i ukończyły kurs stopnia pierwszego, gdyż jego celem jest pogłębienie zdobytej wiedzy i wymiana doświadczeń.

Kurs w formie letniego obozu pod namiotami z pionierką obozową w lesie.

PROGRAM/ ORGANIZACJA

Kolonia zuchowa i jej rola w pracy gromady

Kurs drużynowych gromad zuchowych „Cztery Żywioty”

Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec ZHP Łagiewniki

Komendant kursu: phm. Rafał Derkacz, opracował: phm. Rafał Derkacz

Głównym celem tego kursu jest dobre przygotowanie uczestników do pełnienia roli drużynowego gromady zuchowej i pracy z dziećmi w wieku od 6 do 10 lat, zgodnie z metodą harcerską i metodyką zuchową.

Założeniem kursu jest praktyczne stosowanie zdobywanej wiedzy i umiejętności. Integralną częścią kursu jest organizacja przez uczestników i kadre kursu przedsięwzięć dla dzieci w wieku 6 – 10 lat, będących uczestnikami kolonii zuchowej stacjonującej obok kursu. Plan kursu zakłada wcześniejszą część teoretyczną zajęć, co w połączeniu ze sprawdzeniem wiedzy w praktyce, da większe umiejętności w późniejszej pracy z gromadą zuchową.

Kurs w formie tygodniowego letniego obozu (najpierw wędrownka a potem obóz stacjonarny) oraz jednego weekendu w listopadzie.

Rajdy krajoznawcze

Kurs przedinstruktorski „En garde!”

Kurs dla przybocznych, którego celem jest nauczenie uczestników bardzo dobrego realizowania harcerskich i zuchowych form pracy.

Okręg Mazowiecki ZHR

Komendant kursu: phm. Maciej Górski, opracował: phm. Maciej Górski

Główny cel to poznanie najważniejszych formy pracy harcerskiej i zuchowej w praktyce, ze świadomością, gdzie można je wykorzystywać. Wszelkie zajęcia dotyczące form pracy mają postać praktyczną, a duża część z nich zakończona jest zadaniem zaliczającym, w ramach którego kursanci sami będą mieli opracować i zastosować wybrane formy pracy harcerskiej i zuchowej. W trakcie zajęć kursanci będą uczestniczyć i prowadzić gry terenowe, ogniska i gawędy, rajdy krajoznawcze (zwiady), próby wodzów, pionierkę, zbiórkę zuchową, biegi na stopnie, przygotowanie do mszy świętej i inne. Forma kursu (samodzielny obóz stały) ma umożliwić kursantom wzięcie udziału (przeżycie go na własnej skórze) w prawdziwym, wzorcowym obozie harcerskim.

Kurs w formie letniego obozu nad jeziorem pod namiotami.

Specjalności w drużynie wędrowniczej

„4U” – Cykl zajęć i warsztatów dla drużynowych wszystkich pionów

Związek Harcerstwa Polskiego, Hufiec Łódź-Polesie

Osoba odpowiedzialna: phm. Justyna Kaczmarek,

opracowała: phm. Marta Ignaczak

Program przeznaczony przede wszystkim dla drużynowych. Kursanci to osoby posiadające stopień instruktorski (pwd. lub phm.) lub przynajmniej otwartą próbę przewodnikowską. Dodatkowo część zadań przeznaczonych jest także dla przybocznych, zastępowych, opiekunów szóstek zuchowych.

Program „4U” to cykl 4 spotkań przygotowanych przez namiestnictwa dla drużynowych. Każde z tematem przewodnim:

1. Wzbogacenie warsztatu drużynowego w zakresie form. Tworzenie ciekawego i innowacyjnego programu obozowego;
2. Warsztaty dla kadr obozowych. Kwestie bezpieczeństwa w czasie obozów;
3. Złot Rad – impreza cykliczna. Współzawodnictwo i integracja rad drużyn.
4. Promowanie rozwoju osobistego. Realizowanie stopni oraz zdobywanie nowych umiejętności.

Kurs w formie czterech spotkań 1-dniowych lub weekendowych w trakcie roku harcerskiego.

Służba

„W drodze do bycia drużynową”
Małopolska Szkoła Instruktorów „Siloe” ZHR
Komendantka: kursu hm. Laura Rabiej

Kurs letni „W drodze” łączy w sobie cztery różne kursy. Kurs metodyki ruchowej, kurs metodyki harcerki, kurs metodyki wędrowniczej i kurs przewodniczek (część wspólna). Podstawowym założeniem jest współpraca pomiędzy trzema autonomicznymi kursami metodyki ruchowej, harcerki i wędrowniczej. Pokazanie, że w działaniu tych trzech pionów chodzi o jeden cel – wychowanie osoby.

Kursy metodyczne w formie wędrówek letnich, a wspólny dla tych trzech kursów kurs przewodnikowski jako obóz stacjonarny.

Podział obowiązków – praca z kadrami

KMZ i KMH – Pomorska Chorągiew Harcerki „Matecznik” ZHR
Komendantka kursu: phm. Barbara Hajduk
Zgrupowanie dwóch kursów: metodyki ruchowej i metodyki harcerki.

Główne cele kursu to: zdobycie wiedzy z zakresu metody harcerskiej oraz metodyki ruchowej i nabycie umiejętności praktycznego wykorzystania metody; wymiana doświadczeń oraz wykształcenie przyszłych drużynowych: zmotywowanych i dobrze przygotowanych do pełnienia służby w swoim środowisku, mających świadomość odpowiedzialności wynikającej z pełnionej funkcji.

Kursy w formie dwutygodniowego obozu wędrownego w górach (ostanie 3 dni jako obóz stacjonarny).

Ciąg wychowawczy – szczepy HIKARI

Kurs przewodnikowski dla dorosłych,
Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Krakowska
Komendant kursu: hm. Andrzej Grabowski,
konspekt opracował hm. Andrzej Grabowski

Głównym celem programu jest przygotowanie i wdrożenie dorosłych członków ZHP do bycia instruktorami ZHP.

Kurs przewodnikowski dla osób dorosłych jest przeznaczony głównie dla nauczycieli, którzy w małych miejscowościach są często jedyną szansą na organizację gromad ruchowych i drużyn harcerskich. Kurs ma dać uczestnikom odpowiedź na pytanie: jakie jest i jakie może być ich miejsce w organizacji.

Podczas kursu uczestnicy poznają m.in.: podstawy wychowawcze ZHP, strukturę i podstawową wiedzę o ZHP, metodę harcerską, rolę instruktora jako wychowawcy i inne tematy związane z byciem instruktorem ZHP.

Kilkudniowy kurs stacjonarny zlokalizowany w Harcerskim Ośrodku Szkoleniowym.

Podstawy planowania

Różnorodne formy kształcenia drużynowych i przybocznych Hufca ZHP
Kraków-Podgórze
Hufiec ZHP Kraków-Podgórze
Osoba odpowiedzialna: hm. Sabina Stan,
konspekt opracował: phm. Krzysztof Godlewski

Celem programu jest stworzenie w hufcu spójnego systemu kształcenia drużynowych i kandydatów na drużynowych, tak aby prowadzili drużyny zgodnie

z metodyką harcerską oraz poszerzali swoją wiedzę i umiejętności z zakresu prowadzenia drużyny harcerskiej.

W skład programu wchodzi warsztaty z zakresu: technik harcerskich, kurs przewodnikowski, harcerskie warsztaty metodyczne, warsztaty weekendowe z różnorodnych form kształceniowych, np. kurs zastępowych, kursy w szczepach i drużynach oraz warsztaty zachowawcze, np. z obrzędowości prowadzenia kolonii zachowawczej, organizacji pracy gromady, w tym także formy pracy.

Przeważnie comiesięczne warsztaty i kursy organizowane w formie weekendowej – jednodniowe i dwudniowe. Kurs przewodnikowski organizowany w ciągu dwóch weekendów.

Ruch skautowy na świecie, podstawowe informacje o WOSM i WAGGGS

Przynależność do skautingu

Kurs przewodnikowski „Tam i z powrotem”,
Związek Harcerstwa Polskiego, Hufiec Piotrków Trybunalski
Komendant kursu: phm. Ernest Szubert,
konspekt opracowała: pwd. Katarzyna Rzeźnicka

Kurs przewodnikowski „Tam i z powrotem” ma na celu wyłonienie i przygotowanie liderów młodzieżowych, którzy poprzez zorganizowane szkolenie zdobędą umiejętności i wiedzę niezbędną do aktywności w swoim harcerskim środowisku lokalnym oraz do pracy na rzecz społeczności lokalnych i życia publicznego. Cel główny programu będzie realizowany poprzez cele szczegółowe, w tym m.in: przygotowanie do próby na stopień przewodnika i służby instruktorskiej;

przygotowanie do pracy z gromadami i drużynami; wyrobienie wśród przyszłych liderów postawy godnej naśladowania przez ich podopiecznych; nabycie umiejętności pracy w grupie; motywacja do dalszego działania w ZHP oraz poszerzenia wiedzy, zmobilizowanie młodzieży do aktywnego działania na rzecz innych ludzi i życia publicznego.

Forma kursu to kilkudniowy biwak zorganizowany w stacji harcerskiej.

OGÓLNI

Szkoleniowe inspiracje

Kurs Kadry Kształcącej Drużynowych „Ręka Metody”
Chorągiew Opolska ZHP we współpracy z Chorągwią Dolnośląską ZHP -
Zespół Kadry Kształcącej (ZKK)
Komendantka kursu: hm. Jolanta Kreczmańska,
konspekt opracowała: hm. Jolanta Kreczmańska

Jest to kurs zorganizowany dla kadry kształcącej drużynowych przez zespoły kadry kształcącej z Chorągwi Opolskiej ZHP i Chorągwi Dolnośląskiej ZHP.

Kurs ma na celu wypracowanie optymalnego modelu kursu drużynowych zbudowanego w oparciu o metodę, ideę i harcerski program. Uwaga jest skupiona na kształceniu przez przeżywanie z jednoczesnym naciskiem na jakość przekazywanych treści. Kursanci mają opracować ciekawe formy kształcenia śródrocznego drużynowych oraz ich wspierania, które przeprowadzą w swoich środowiskach, a po dokonaniu analizy, oceny i modyfikacji – we wspólnym działaniu z kadrami kursu – zawrą w formie nadającej się do szerszego udostępnienia. W wyniku kursu ma powstać materiał o kursie drużynowych wraz z inspiracjami.

Kurs w formie 5-dniowego biwaku o charakterze puszczańskim – część zasadnicza, e-learning przed biwakiem, samokształcenie poprzez instruktorską lekturę oraz zadanie w działaniu.

B. Lista projektów kształceniowych, które otrzymały dofinansowanie „Skole 2014”

LP.	NAZWA KURSU/PROJEKTU	NAZWA ORGANIZATORA	KOMENDANT/ KOMENDANTKA/ OSOBA KONTAKTOWA
1.	<u>Kurs Kadry Kształcącej Drużynowych „Ręka metody</u>	Chorągiew Opolska ZHP we współpracy z Chorągwią Dolnośląską ZHP – Zespół Kadry Kształcącej (ZKK)	hm. Jolanta Kreczmańska
2.	<u>XVII Obóz szkoleniowy dla drużynowych – Jadwiga 2014</u>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „ZAWISZA” Federacja Skautingu Europejskiego – Namiestnictwo Harcererek	hm. Anna Chałupa
3.	<u>Kurs harcmistrzowski „Cogito” 2014/2015</u>	Związek Harcerstwa Polskiego, Główna Kwatera	hm. Dorota Całka
4.	<u>Kurs harcmistrzowski „Cogito” 2014</u>	Związek Harcerstwa Polskiego, Główna Kwatera	hm. Dorota Całka
5.	<u>Rzekotka 2014 – „Zielona Rzekotka czy Złota Żaba?”</u>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „ZAWISZA” Federacja Skautingu Europejskiego – Namiestnictwo Harcererek	hm. Anna Chałupa
6.	<u>„Adalbertus” – obóz szkoleniowy dla przybocznych i drużynowych. Edycja sierpniowa</u>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „ZAWISZA” Federacja Skautingu Europejskiego, Namiestnictwo Harcerzy	hm. Marcin Kuczaj
7.	<u>„Adalbertus” – obóz szkoleniowy dla przybocznych i drużynowych. Edycja kwietniowa</u>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „ZAWISZA” Federacja Skautingu Europejskiego, Namiestnictwo Harcerzy	hm. Marcin Kuczaj
8.	<u>„W drodze – do bycia drużynową”</u>	Małopolska Szkoła Instruktorów ZHR „Siloe”	hm. Laura Rabiej

LP.	NAZWA KURSU/PROJEKTU	NAZWA ORGANIZATORA	KOMENDANT/ KOMENDANTKA/ OSOBA KONTAKTOWA
9.	<u>Kurs przedinstruktorski „En garde!”</u>	Okręg Mazowiecki ZHR	phm. Maciej Górski
10.	<u>Letnie kursy szkoleniowe „Dżungla” 1 i 2 stopnia</u>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego Skauci Europy, Namiestnictwo Wilczków	hm. Barbara Pizoń
11.	<u>Śródroczne kursy szkoleniowe „Dżungla” 1 i 2 stopnia</u>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego Skauci Europy, Namiestnictwo Wilczków	hm. Barbara Pizoń
12.	<u>Kurs przedinstruktorski „Agricola”</u>	Mazowiecka Szkoła Instruktorów, ZHR	phm. Jan Kamiński
13.	<u>Kurs podharcmistrzowski</u>	Chorągiew Dolnośląska ZHP we współpracy z Chorągwią Opolską ZHP	hm. Julianna Zapart
14.	<u>„A dokąd właściwie jedziemy?” Kurs dla drużynowych Stowarzyszenia Harcerskiego</u>	Stowarzyszenie Harcerskie	phm. Magdalena Tchórznicka
15.	<u>„Szkoła za Lasem 2014”</u>	Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Wielkopolska Hufiec Gniezno	hm. Stanisław Nowak
16.	<u>KMZ i KMH „Matecznika”</u>	Pomorska Chorągiew Harcererek ZHR „Matecznik”	phm. Barbara Hajduk
17.	<u>„Szlakiem wiedzy”</u>	Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej; Podkarpacka Chorągiew Harcererek, Szkoła Instruktorska „Drogowskaz”	hm. Anna Stasik

LP.	NAZWA KURSU/PROJEKTU	NAZWA ORGANIZATORA	KOMENDANT/ KOMENDANTKA/ OSOBA KONTAKTOWA
18.	<u>Wędrówka Szkoleniowa „W drogę”</u>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego Skauci Europy, Namiestnictwo Przewodniczek	phm. Olga Towińska
19.	<u>Kurs przewodnikowski dla dorosłych</u>	Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Krakowska	hm. Andrzej Grabowski
20.	<u>Kurs drużynowych gromad zuchowych „Cztery Żywioty”</u>	Związek Harcerstwa Polskiego, Hufiec ZHP Łagiewniki	phm. Rafał Derkacz
21.	<u>Kurs Drużynowych Wędrowniczych GRAN</u>	Międzyhufcowy Zespół Kadry Kształcącej im. Andrzeja „Lidera” Zawady, Hufiec ZHP Piastów	phm. Jolanta Rybińska
22.	<u>Kurs drużynowych drużyn starszoharcerskich „Cztery Żywioty”</u>	Związek Harcerstwa Polskiego, Hufiec ZHP Łagiewniki	phm. Paulina Rokaszewicz
23.	<u>„Szkoła Granatowych” - kurs przewodnikowski i drużynowych</u>	Chorągiew Ziemi Lubuskiej Związku Harcerstwa Polskiego	hm. Katarzyna Kawka
24.	<u>Spotkanie szkoleniowe szefowych ognisk „Cardinal”</u>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego Skauci Europy, Namiestnictwo Przewodniczek	phm. Olga Towińska
25.	<u>Różnorodne formy kształcenia drużynowych i przybocznych Hufca ZHP Kraków-Podgórze</u>	Hufiec ZHP Kraków-Podgórze	hm. Sabina Stan
26.	<u>„4U” - Cykl zajęć i warsztatów dla drużynowych wszystkich pionów</u>	Związek Harcerstwa Polskiego, Hufiec Łódź-Polesie	phm. Justyna Kaczmarek

LP.	NAZWA KURSU/PROJEKTU	NAZWA ORGANIZATORA	KOMENDANT/ KOMENDANTKA/ OSOBA KONTAKTOWA
27.	<u>Kurs przewodnikowski „Tam i z powrotem”</u>	Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Piotrków Trybunalski	phm. Dobromir Gierańczyk
28.	<u>„Chodź z nami tam”</u>	Komenda Hufca ZHP Warszawa Ursus im. hm Mieczysława Bema	hm. Bożena Sartowska
29.	<u>„Granatowy szlak rowerowy”</u>	Zespół Kadry Kształcącej „Kalejdoskop” Hufca ZHP Powiatu Trzebnickiego	hm. Elżbieta Kuriata
30.	<u>Jesienne spotkania z metodyką harcerską</u>	Referat Harcerski Chorągwi Dolnośląskiej ZHP	phm. Katarzyna Rudnicka

MATERIAŁY Z KONKURSU SKOLE DOSTĘPNE NA STRONIE
INTERNETOWEJ FUNDACJI HARCERSTWA DRUGIEGO STULECIA:

www.harcerstwo2stulecia.pl/

CZĘŚĆ IV

SKOLE

Dlaczego Skole?

hm. Grzegorz Nowik
Gawęda wygłoszona 30 XI 2013 w Belwederze,
na zbiórce kończącej pierwszą edycję konkursu Skole.

Żeby mówić o Skolem, trzeba sobie najpierw uzmysłwić gdzie to było – Bieszczady wschodnie, kilkadziesiąt kilometrów na południe od Lwowa.

Ale do miejsca zaraz przejdziemy, najpierw musimy zrozumieć **czym był w tamtym czasie** [przed I wojną światową – przyp. red.] **Lwów dla Polski**. Musimy sobie uzmysłwić, że Lwów był stolicą. Był stolicą, dlatego, że tam był sejm galicyjski – jedyny parlament polski w tym czasie istniejący, tam było namiestnictwo, a więc rząd krajowy, autonomiczny polski. We Lwowie były trzy uczelnie, żadne inne miasto nie miało trzech uczelni – a więc środowisko akademickie, ogromne środowisko studenckie. Wreszcie z tego względu, że był stolicą autonomii galicyjskiej, był miejscem, gdzie miały swoją siedzibę wszystkie najważniejsze organizacje polityczne, organizacje społeczne. Ergo, tam się skupiała cała polska elita. Salony – we Lwowie, wystawy artystyczne – we Lwowie, życie towarzyskie, życie kulturalne – we Lwowie. To, czym dzisiaj jest Warszawa i co jest rozbite jeszcze na wiele miast Polski, które mają swoje ogromne osiągnięcia we wszystkich tych dziedzinach, o których mówiłem, wtedy to wszystko można było znaleźć tylko we Lwowie. A więc to, co było we Lwowie, miało swoje odbicie w Skolem. I o tym będziemy musieli pamiętać.

Drugą rzeczą, o której musimy pamiętać, jest **czas**. Pierwszy kurs który zorganizował Andrzej Małkowski – pamiętacie, to był 20 marca (pamiętacie wszyscy, prawda?) 1911 roku. Po tym kursie ukazał się 22 maja ten pierwszy rozkaz. Ten kurs trwał dwa miesiące, ale te dwa miesiące były rozbite między popołudniowe zajęcia a życie zawodowe i to wszystko, o czym przed chwilą mówiłem. Natomiast Skole, półtoramiesięczny kurs w lipcu i sierpniu 1911 roku, dał sześć tygodni czasu na to, żeby ludzie byli razem. Jola [Kreczmańska] powiedziała dzisiaj, że wydzierata mikrofon z rąk [tylu było chcących mówić].

Tam nikt nie musiał wydierać nikomu mikrofonu, bo go nie było. Ale nikt nikomu nie ograniczał czasu, dlatego że Skole to był taki czas i takie miejsce, niezwykle ważne, kiedy ci ludzie, którzy tworzyli – a tworzyli bardzo „ekumenicznie”, bo pochodzili z różnych środowisk orientacyjnych, ideowych, ba! nawet politycznych – mieli czas na spotkanie i na rozmowę, sześć tygodni czasu na rozmowę ze sobą. I to jest niezwykle istotne. Drugi element po stolicy – tej intelektualnej, politycznej, towarzyskiej, stolicy kulturowej Polski w tamtym czasie – to ten czas, który był absolutnie potrzebny i niezbędny.

My dzisiaj mówimy o „ekumenizmie” [harcerskim] – im było trochę łatwiej, bo nie mieli zaszłości, a my mamy dziś trochę więcej zaszłości i być może tego czasu trzeba nam więcej, ale bez rozmowy i bez tego czasu niczego nie będzie.

Trzecia rzecz, która jest ważna przy Skolem, to **atmosfera miejsca**. To jest pierwszy stacjonarny obóz harcerski, tam się to wszystko narodziło. Namioty na polanie górskiej, wszystkie czynności które są związane z normalnym funkcjonowaniem. Marek [Gajdziński] dzisiaj mówi o tym, że kurs przebiega przez uczestnictwo, przez działanie. Druh pewien mówi o przygodzie. Wychowanie w harcerstwie odbywa się poprzez przeżycie, głębokie emocjonujące przeżycie. I oni tam przeżywali wszystko. Wykłady, wycieczki, ćwiczenia gimnastyczne, wszystkie podstawy metodyczne – cała ta atmosfera oddziaływała kapitalnie, łącznie z wieczornymi ogniskami, na kształtowanie czegoś, co tam się rodziło, a mianowicie wspólnoty.

Tylko cztery kursy odbyły się w Skolem i te cztery kursy daty początek temu, co się stało w 1918 roku. Nie było niepodległej Polski a była już jedna wspólna organizacja – wtedy, w osiemnastym roku – Związek Harcerstwa Polskiego. Polski nie było a była jedność, tylko ta jedność była osiągnięta przez duch, który został zaszczerpiony w Skolem. W każdym kolejnym roku dyskutowano niezwykle ważne sprawy. Na pierwszym kursie w Skolem, w jedenastym roku, wydyskutowano metody zjednoczenia Związku Nadziei, Oddziałów Ćwiczebnych przy tajnej Armii Polskiej i Ruchu Sokolego, a więc wiele różnych organizacyjnych spraw. Na pierwszym kursie wydyskutowano też program stopni i program Prawa Harcerskiego, które później Małkowski ogłaszał na łamach „Skauta”.

„...mieli czas na spotkanie i na rozmowę, sześć tygodni czasu na rozmowę ze sobą. I to jest niezwykle istotne.”

Na drugim kursie w Skolem byli po raz pierwszy przedstawiciele z Kongresówki i jeden przedstawiciel z Wielkopolski. I tam zdecydowano jak będzie wyglądała struktura harcerstwa w całej Polsce. Z podporządkowaniem – nie organizacyjnym, bo o tym nie mogło być jeszcze wtedy mowy, ale ideowym – Związkowemu Naczelniectwu Skautowemu we Lwowie. To tam zdecydowano. Tam w Skolem spotkali się przedstawiciele różnych organizacji warszawskich i jedną komendę wtedy dopiero utworzono, w dwunastym roku. A więc wyszło to poza ramy Galicji. Kurs w trzynastym roku, który stworzył podstawy programowe – kolejne stopnie harcerskie, stopnie instruktorskie, kwalifikacje dla instruktorów – tam zostały wydyskutowane w ciągu tych długich, długich tygodni.

Wreszcie kurs w czternastym roku, który rozpoczął się ogromną burzą 10 lipca. Kiedy przyjechali przedstawiciele z Kongresówki, to zanim od pociągu doszli żeby się schować w takiej w góralskim stylu poczekalni – takie istnieją jeszcze na trasie między Nowym Sączem a Krynica, takie w góralskim stylu małe poczekalnie – zanim więc oni doszli do takiej poczekalni, byli całkowicie przemoknięci i zostali sfotografowani pod wielkim napisem „Biszkopty firmy Pischinger ze Lwowa”. I od tego czasu wzięta się nazwa „biszkopty”. Zobaczcie, nawet to Skole dało. Przemoknięty i łatwo odpadający jak biszkopt, jak zmoczy się, to jest zwiędnęty i rozpuszczony. I to się z tego kursu wzięło. Ten kurs niestety nie został doprowadzony do końca, bo wybuchła wojna.

Jest jeszcze jeden element niezwykle istotny dla wszystkich kursów w Skolem, oprócz integracyjnych, ideowych, programowych elementów niezwykle ważny – **to jest osobowość Andrzeja Małkowskiego**. Zobaczcie, że tych przewodniczących Naczelnej Komendy, a potem Związkowego Naczelniectwa Skautowego było mnóstwo. Nie wiem, czy ktokolwiek z was potrafiłby wymienić chociażby jedno nazwisko członków tegoż Związkowego Naczelniectwa. Otóż nie to jest istotne, kto będzie stał na czele organizacji, ale w organizacji jest istotne kto będzie kształcił instruktorów, bo to ci, którzy kształcą kadrę, decydują o programie, o idei i o życiu ideowym harcerstwa. Bez Andrzeja Małkowskiego i jego osobowości nie byłoby harcerstwa. Nie chcę tu umniejszać roli drużyny i druha przewodniczących, broń Panie Boże. Ale od nich ważniejsze są takie osobowości jaką był Andrzej Małkowski. A on całego swojego ducha w Skolem pozostawił.

Fundacja Harcerstwa Drugiego Stulecia

Fundacja Harcerstwa Drugiego Stulecia powstała w 2011 roku, w setną rocznicę powołania pierwszych drużyn harcerskich we Lwowie.

Inicjatorami powstania FHDS byli instruktorzy i instruktorki z całej Polski związani w latach osiemdziesiątych XX wieku z tzw. harcerstwem niepokornym – przede wszystkim z Kręgami Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego (KIHAM), a także z Niezależnym Ruchem Harcerskim, Ruchem Płaskiego Węzła, Polską Organizacją Harcerską, ruchem zawiszackim oraz z innymi środowiskami, w których nawiązywano do tradycyjnych ideałów harcerskich.

Główne cele, jakie stawia przed sobą Fundacja to: ● inspirowanie ruchu harcerskiego w Polsce i za granicą, w służbie Bogu i Polsce, w braterskim działaniu we współczesnym społeczeństwie; ● ochrona i trwałe zabezpieczenie dziedzictwa i osiągnięć ruchu harcerskiego w pierwszym stuleciu służby; ● pomoc społeczna.

W ciągu kilku lat swego istnienia Fundacja podjęła szereg inicjatyw, służących realizacji celów statutowych. Były to m.in.: ● organizacja cyklu spotkań poświęconych historii harcerstwa, realizowanych we współpracy z Domem Spotkań z Historią w Warszawie i Niezależnym Wydawnictwem Harcerskim, ● inspirowanie i udział w debatach w Pałacu Prezydenckim poświęconych harcerstwu, ● organizowanych w ramach Forum Debaty Publicznej, ● organizacja innych debat poświęconych wychowaniu harcerskiemu – m.in. we współpracy z Biblioteką Narodową i Szkołą Główną Handlową, ● a także dotowanie harcerskich publikacji programowych i metodycznych.

Jednym z najważniejszych działań Fundacji jest utworzenie **Funduszu Kształceniowego** i zainicjowanie **konkursu dotacyjnego „Skole”**. Celem konkursu jest podniesienie poziomu ideowego i metodycznego instruktorów harcerskich poprzez wspieranie najlepszych form kształcenia drużynowych i instruktorów oraz tworzenie warunków do wymiany doświadczeń kształceniowych pomiędzy środowiskami harcerskimi i kolejnymi pokoleniami kadry instruktorskiej.

NOTATKI

NOTATKI

